

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Commentarii Exegetici In Apocalypsim Ioannis Apostoli

Viegas, Brás

Parisiis, 1615

Commentarivm Tertivm Exegeticvm. In quo Ecclesiæ persecutiones sub diuersis Imperatoribus Romanis commemorantur, eorúmque numerus, atque ordo, quem in Imperio tenuerunt vsque ad Iulianum, describitur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39261

COMMENTARIUM TERTIUM EXEGETICUM.

In quo Ecclesie persecutiones sub diuersis Imperatoribus Romanis commemorantur, eorumque numerus, atque ordo, quem in Imperio tenuerunt vsque ad Iulianum, describitur.

Primam Ecclesie persecutionem patitur sub
Domitio Nerone.

SECTIO PRIM A. ° °

I. VONIAM hæc visio, aliæque huius operis statum Ecclesie vniuersæ sub diuersis Imperatoribus Romanis, variâque sub eisdem persecutiones complectuntur, quæ nisi bene perspectæ exploratæque sint, non possunt ea, quæ dicturi sumus, satis intelligi: quod dum nostræ, tum aliorum interpretum expositiones, quas in medium afferemus, sæpius in Romanorum, tum Augustorum, tum Cesarum tempora, rerumque ab ijs gestarum commemorationem incurrant, operæ pretium duximus omnes Ecclesie persecutiones sub Imperatoribus Cesaribusque Romanis vsque ad Iulianum Apostatam sub aspectum subijcere, simulque omnium vsque ad id temporis siue Augustorum, siue Cesarum numerum, ordinemque, quem in imperio tenuerunt accuratè describere: ne harum rerum siue ignoratio, siue consilio curiosi lectoris cursum in hisce nostris commentarijs perlegendis remoretur.

II. Primus igitur Romanorum Imperator fuit C. Iulius Cesar, qui sibi armorum
Iulij Cesaris Imperium & gesta. Suetonius.
vi Romanum Imperium subiecit: Is, ut auctor est Suetonius Tranquillus, ad Rubiconem flumen iacta, ut ipse dixit, alea, ad Romani Imperij fastigium, per imperandi libidinem potissimum aspirans occasionem belli prætexens, quod neque ei prorogaretur Imperium in prouincia, nec absenti potestas à Senatu fieret ad petendum consulatum, cepit rem bello, armisque gerere, traiecitque exercitum, Piceno, Umbria, Hetruriaque occupatis Romam iter conuertit, appellatisque de Republica Patribus validissimas Pompeij copias, quæ sub tribus legatis, M. Petreio, L. Afranio, & M. Varrone in Hispania erant, inuasit, professus ante inter suos ire se primùm ad exercitum sine duce, inde ad ducem sine exercitu reuersurum. Hinc repetita Vrbe, in Macedoniam transgressus, Pompeium per quatuor pene menses maximis obfessum operibus, ad extremum Pharsalico prælio fudit, & fugientem Alexandriam persecutus, vbi occisum deprehendit. Cum Ptolemaeo rege bellum sanè difficillimum gessit, victorque regnum Egypti Cleopatra, fratrique eius minori permisit. Ab Alexandria in Syriam, à Syria in Pontum transijt, vbi Pharnacem Mithridatis magni filium, tunc occasione temporum bellantem, multiplicique secundarum rerum successu præferocem, exultantemque intra quintum, quam adfuerat diem, quatuor quibus in conspectum venit, horis, vna acie profligauit. De hinc Scipionem, ac Iubam in Africa, Pom-
peij

peijliberos deicit in Hispania, quibus omnibus bellis cōfectis quinque triumphauit. Primum, ac nobilissimum triumphum egit Gallicum, sequentem Alexandrinum, deinde Ponticum, huic proximum Africanum, nouissimum Hispaniensem, diuerso quemque apparatu, & instrumento. In Gallico ascendit Capitolium ad lumina 40. elephantis dextera, atque sinistra ychnuchos gestantibus: in Pontico inter pompæ ferula trium verborum prætulit titulum, *Veni, vici, vici.* Cæterum cum ageret insolentiùs, dominationeque abuteretur, iure casus à plebique existimatur. Non enim honores modo nimios recepit, veluti continuum consulatum, perpetuam dictaturam, præfecturamque morum, insuper prænomen Imperatoris, cognomen patris patriæ, statuum inter Reges, suggestum in orchestra, sed & ampliora etiam humano fastigio discerni sibi passus est, sedem auream in curia, & pro tribunali thesaurum, & ferculum circensium pompa, templa, aras, simulachra iuxta Deos, puluinar, flaminem, lupercos, appellationem mensis è suo nomine. Honores pro suo arbitratu concessit, pride Kal. Ianuarias repentina consulis morte cessantem honorem in paucas horas petenti dedit, eademque licentia spreto patriæ more magistratus in plures annos ordinavit, decem viris prætorijs consularia ornamenta tribuit: ciuitate donatos, & quosdam è semibarbaris Gallorum recepit in curiam: monetæ, publicisque vectigalibus peculiare seruos præfecit: triam legionum, quas Alexandria reliquerat, Imperium Rusoni liberti sui filio suo exoleto demandauit: sed inde præcipuam sibi conflavit inuidiam, quod ad eum se cum plurimis, honorificentissimisque decretis vniuersos Patres conscriptos sedens pro æde Veneris excepit. Itaque conspiratum est in eum à sexaginta amplius senatoribus, equitibusque Romanis C. Cassio, Marcòque, & Decio Brutis, & multis Principibus, edicto que senatu in Pompeij curiam tribus, & viginti vulneribus cōfossus occubuit sexto, & quinquagesimo ætatis anno, quadraginta duobus annis ante felicem Christi ortum.

Nullum reliquit legitimum filium, nec filiam, quia Iulia, quæ Pompeio nupserat, multò antè diem obierat: quàm ob causam adoptauit Octauium Cæsarem Octauij filium, dictum postea Octauium Augustum, nepotem, Iuliæ sororis ipsius Cæsaris. Quamquam verò post mortem Cæsaris fuit Reipublicæ administratio distributa per Octavianum, Marcum Antonium, & Lepidum, quæ gubernandi ratio dicta est Triumuiratus, & quinque annis perdurauit, eo tamen finito solus Octavianus fuit Imperator electus à militibus, appellatusque Cæsar Octavianus, vt ad adoptiuum patris, id est, Iulij Cæsaris, & naturalis, id est, Octauij memoriam seruet. Fuit hic Imperator felicissimus tum ob alia, tum vel maxime, quod eius tempore natus est Christus Dominus. Docet autem Eusebius in Chronicis ortum Christi incidisse in annum 42. Imperij Octauiani Augusti, numerans videlicet annos Imperij Augusti à nece Iulij Cæsaris, quemadmodum & reliqui ferè scriptores, veluti Iosephus libr. 18. antiq. cap. 3. Epiphanius hæresi Bedæ lib. de sex ætatibus, Paulus Orosius lib. 1. cap. 1. & Ecclesia Romana in suo Martyrologio, die vigesima quinta Decembris: quanquam natum fuisse Christum anno Quadragesimo primo Imperij Augusti affirmant Irenæus libro 3. aduersus hæreses, cap. 15. Tertullianus libro de præscriptione aduersus Iudæos, & Diuus Hieronymus super caput secundum Esaiæ, & super nouum Danielis, quia videlicet Imperium Augusti numerant ab anno, qui necem Cæsaris fuit consecutus, sed hæc munus concedere alterius loci est. Domini appellacionem Augustus vt maledictum, & opprobrium semper exhorruit: cum spectante coludos pronuntiatum esset à mimo, ô Domium æquum, & bonum, &

III.

Octauiani Augusti secundi Imperatoris gesta.

Eusebius.

Iosephus.

Epiphanius.

Bedæ.

Paulus Orosius.

Irenæus.

Tertullianus.

Di. Hieronymus.

Augusti appellacionem Domini exhorruit.

§

vnuerſi quaſi de ipſo dictum exultantes comprobaffent, ſtatim vultu, manūque indecoras adulationes reſpreſſit, & in ſequenti die grauiſſimè edicto corripuit, dominumque ſe poſthac appellari ne à liberis quidem, ac nepotibus ſuis vel ſeruo, vel ioco paſſus eſt, atque huiusmodi blanditias etiam inter ipſos prohibuit.

III.

Propter exiſa in Rempubliſcam merita fuit populo gratiſſimus: equites Romani ſatalem eius ſponte bido ſemper celebrarunt: omnes ordines in lacum Curtij quotannis ex voto pro ſalute eius ſtipem iaciebant, Calendis Ianuarij etiam abſenti in capitolio ſtrenam: reuertentem ex prouincia non ſolum fauſtis nominibus, ſed etiam modulatis carminibus, proſequebantur. Ei patris patriæ vnuerſi repentino, maximòque conſenſu appellationem dederunt, prima plebs legatione Antium miſſa, deinde, quia non recipiebat in eunti Romæ ſpectacula frequens, & laureata: mox in curia Senatus neque decreto, neque acclamatione, ſed per Valerium Meſſalam id mandantibus cunctis. Quod bonum, inquit, fauſtiſſimè ſit tibi, domuique tuæ Cæſar Auguſte, ſenatus te conſentens cum populo Romano conſalutat patriæ patrem. Peregrinarum cteſtioniarum eas, quæ veteres, receptæque erant, reuerèdiſſime coluit, cæteras contemptui habuit, Iudæis vſque adeo inſenſus, vt Caium nepotem, quod Iudæam præteruchens, apud Hieroſolymam non ſupplicaret, collaudaret, vt narrat Suetonius Tranquillus in

Suetonius

Philo Iudæus.

O cæſario cap. 93. Cæterum poſtea mutata ſententia Iſſaicarum rerum propugnator fuit acerrimus: etenim, vt auctor eſt Philo Iudæus in ſua legatione ad Caium, paſſus eſt trans Tyberim bonam vrbiſ partem teneri à Iudæis, quos ſciebat habere ſuas proſeuchas, in quibus certus facerent præſertim ſabbatis: ſciebat eos collectas primitiarum mittere Hieroſolymam, & certos homines, qui pro ipſis offerrent victimas, eos tamen nec vrbe iuſſit excedere, nec multauit iure ciuium, quandoquidem ne in Palaſtina quidem extinctam volebat eorum religionem, & Rempub. nec circa proſeuchas quid quaſi nouauit, nec certus in quibus leges diſcerentur, fieri veruit: itaque. *Tam ſanctè*, inquit Philo, *noſtra ſacra habuit, vt penè omnium eius domeſticorum dona extens in templo noſtro, in quo mandauit quotidianas maſſari victimas ſuis ſumptibus, quæ ſacra hodieque peraguntur, durabuntque perpetuò, virtutum Imperatoris monumentum.* Hæc Philo. Refert quoque Macrob.

Auguſti clementis erga Iudæos.

Philo.

Macrobius.

libr. 2. Saturn. cap. 4. cum audiffet inter eos, quos in Syria Herodes Rex Iudæorum à bimatu, & infra iuſſit interfici, filium quoque eius occiſum, lepidè iocatū dixiſſe: melius eſſe Herodis porcum eſſe, quàm filium. Eum edicto præcepiſſe, vt vnuerſus orbis deſcriberetur, narrat Luc. c. 2. cuius deſcriptionis cauſas commemorat Suidas in Hiſtor. verbo *Στογερὸν* Sigonius de iure antiq. Ital. lib. 3. cap. 21. & alij. Imperauit annis pluſquam 56. tamen hæc de re nonnulla eſt apud ſcriptores diſſenſio, ſed vno ad ſummum, aut altero anno variant. Epiph. in Anacorato ei annos 56. & meſes præterea ſex, Iosephus verò lib. 18. antiq. cap. 3. annos 57. alij 58. tribuunt. Exceſſit è vita anno Chriſti 16.

Luc. 2.
Suidas.
Sigonius.
Epiphanius.
Iosephus.

V.

Tiberius Nero
tertius Imperator, et
ab eo geſta.

Tertius Imperator fuit Tiberius Nero ex Patricia gente Claudia Appio Claudio gentis princepe, priuignus Auguſti, filius nimirum Liuiæ eius vxoris: cum enim Liuiæ nupſit Auguſto, iam ex Tyberio Nerone marito ſuſceperat hunc Tiberium Neronem eiuldem cum patre nominis: atque hunc Tiberium Auguſtus adoptauerat, generumque fecerat ætatis Chriſti anno 6. Cum electus fuit Imperator, agebat annum 55. in eius gratiam Herodes Tetrarcha vrbeni condidit ad lacum Genezareth, Tiberiadam que appellauit, vt narrat Iosephus libro 18. Antiq. capite tertio, Imperij Tiberij anno 15. cepit Ioannes Baptiſta prædicare Baptiſimum penitentis, quemadmodum habes Luc. 3. anno autem eius 18.

paſſus

passus est Christus. Narrat verò Suet. in Tib. cap. 36. cum externas ceremonias, Ægyptios, Iudaicòsque ritus compescuisse, coactis, qui superstitione ea tenebantur, religiosas vestes cum omni instrumento comburere: Iudæorum Iuuentutem per speciem sacramenti in grauioris cæli prouincias distribuisse, reliquos gentis eiusdem, vel similia sectantes vrbe submisisse sub pœnâ perpetuæ seruitutis, nisi obtemperassent: expulsisse quoque Mathematicos, sed deprecantibus, arremque se deposituros promittentibus veniam dedisse. Verum postea, vt refert Philo in legatione sua ad Caium, Iudæorum res in meliorem statum restituit. Retulisse Tyberium ad senatum de diuinitate Christi, fauissèque Christianis assitmant Tertullianus in Apolog. capite 5. & 21. & Eusebius Cæsar. lib. 2. hist. Ecclesiast. cap. 2. *Tiberius*, inquit *Tertullianus*, cuius tempore nomen Christianum in seculum introiuit, nunciatum sibi ex Syria Palesina, quæ illic veritatem illius diuinitatù reuelauerunt, detulit ad senatum cum prerogatiua suffragij sui: senatus, quia non ipse probauerat, respuit: Cæsar autem in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum, Consultite commentarios Æstros, illic reperietis primum Neronem in hanc sectam tum maxime Roma orientem Cæsariano gladio ferocisse: sed tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriemur: qui enim scit illum, intelligere potest, non nisi aliquid bonum grande à Nerone damnatum. Hæc Tertul.

Nero in Iudæos fecit.

Philo.

Tertullian.

Euseb. Cæs.

Sciendum Liuiam Augustam vxorem Augusti, antequam ei nuberet, suscepisse ex altero viro Tiberium Neronem, qui ei in imperium successit, de quo paulò ante diximus, & Drusum Neronem: qui Drusus reliquit duos filios ex Antonia Octauiæ sororis Augusti filia susceptos, videlicet Claudium, qui etiã fuit Imperator, & Germanicum egregijs corporis, animique dotibus à natura locupletatum, vsque ad eò non tantum suis, sed hostibus etiam charum, vt in eius obitu nõ defuerint Reguli, qui meroris causa Barbam posuerint, & vxorum capita raserint, & Megistanus Parthorum Rex executione venandi, & conuictu abstinerit, quod apud Parthos iustitij instar est, vt testatur Tranquil. in C. Caligula. c. 5. Huius igitur Germanici fuit filius C. Caligula 4. Romanorum Imperator, quem Tiberius adoptauerat, imperijque hæredem declarauerat: Caligula cognòmen castrensi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur, qui certo calceameti genere, quod caliga dicebatur, utebatur. Cum electus fuit Imperator, agebat annum 55. vsque adeo ferocis, & impotentis naturæ fuit, vt Tiberius aliquoties prædicaret exitio suo, omniumque Caium viuere, & senatrici (serpentis id genus est,) populum Romanum Phaethotè orbi terrarù educare: quod verissimũ sanè fuit ob incredibilem huius Imperatoris cum insigni libidine coniunctam sæuitiam, vt meritò Seneca lib. de Còsol. ad Albinum dixerit, eũ rerum naturã edidisse, vt ostenderet quid summa vitia in summa fortuna possent. Vixit annis 29. Imperauit triennio, & decem mensibus: obiit à Cassio Chærea tribuno, Sabino Cornelio, aliisque coniuratis interfectus. Is Agrippam Aristobulo Herodis filio natũ, qui Romæ in carcere vinctus tenebatur, non tantũ soluit, sed Regem etiam Iudæorum creauit, vt auctor est Ioseph. libr. 18. Antiq. c. 8.

VI.

Tranquil.

C. Caligula

4. Imperat.

Seneca.

Iosephus.

VII.

Claudius

Tiberius 5.

Imperator.

Tranquil.

Quintus fuit Claudius Tiberius Germanici patris Caligula, vt supra diximus, frater, atque adeo Caligula patruus: 50. iam anno cepit imperium, miro fortuna lusu, vt refert Tranquil. exclusus inter ceteros ab iniuriatoribus Caij, in diætã, cui nomen est Hermeneum, recesserat: neque multò post rumore cædis exterritus, prorepit ad solarium proximum, atque inter prætenta foribus vela se abdit: lateat discurrens forte gregatius miles animaduertis pedibus è studio seiscitandi, quisnã esset, agnouit: extractumque & præ metu ad genua sibi accidentẽ Impe-

ratorem salutauit: hinc ad alios commilitones fluctuantes, & adhuc frementes perduxit: ab his lectica impositus, & quia serui diffugerant, vicissim succollantibus, in astra delatus est, tristis, ac trepidus miserante obuia turba quasi ad pœnam infons rapèretur, receptus intra vallum inter excubias militum pernoctauit, aliquanto minore spe, quàm fiducia, nam consules cum senatu, & cohortibus vrbani forum, capitoliũque occuparunt asserturi communem libertatem, accititque & ipse per Trib. plebis in curiam ad suadenda, quæ viderentur, vi se, & necessitate teneri respondit. Postero verd̄ die Senatu segniore in exequendis conatibus per tædium, ac dissensionem diuersa consentium, & multitudine, quæ circumstabat, vnum rectorem iam, & nominatim exsolente, armatos pro conicione iurare in nomen suum passus est: itaque imperator fuit declaratus. Excessit sexagesimo quarto ætatis anno, imperij quarto decimo: veneno occisum conuenit, vbi autem, & per quem dato, variant scriptores: quidam tradunt epulanti in arce cum sacerdotibus per Halotum spadonem prægustatorem: alij domestico conuiuio per Agrippinam vxorem, quæ boletum medicatum auidissimo ciborum talium obtulerat. Is nono imperij sui anno Tadzros publico edicto Roma expulit, vt refert Suetonius in Claudio cap. 25. & Paulus Orosius lib. 7. cap. 6. cuius etiam expulsionis facit mentionem Lucas Act. 18. Sub eodem imperatore famēs fuit illa toto orbe grauissima, cuius meminit Lucas Act. 11. *In his*, inquit, diebus superuenerunt ap̄ Hierosolymis Propheta Antiochiam, & surgens vnus ex eis nomine Agabus significabat per spiritum sanctum famem magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio.

Suetonius.
Paul. Oros.
Act. 18.

Act. 11. 27.

his superuenerunt ap̄ Hierosolymis Propheta Antiochiam, & surgens vnus ex eis nomine Agabus significabat per spiritum sanctum famem magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio.

VIII.
Domitius.
Nero sextus
Imperator.

Sextus Domitius Nero Claudius, filius Agrippinæ vxoris Claudij, eiusque ex fratre Germanico neptis, quem Neronem Agrippina ex priore marito Domitio susceperat, & ad ipsius preces Claudius adoptauerat: vnde vtriusq; parentis nomenclaturâ suscipiens Domitius Nero Claudius dictus est, de genitura eius statim multa, & formidolosa multis coniectantibus: prælagio fuit etiam Domitij patris vox inter gratulationes amicorum, negantis quicquam ex se, & Agrippina nisi detestabile, & malo publico nasci potuisse. Decimo septimo ætatis anno orsus imperium à demonstratione pietatis Claudijum apparatusimo funere elatũ laudauit, & consecrauit: memoriæ Domitij patris honores maximos habuit, & matri summã omnium rerũ publicarũ, priuatarumque permisit: primo etiã imperij die signũ excubanti tribuno dedit, optimã matrẽ: atq; vt certiozem adhuc indolem ostenderet, ex Augusti præscripto imperaturũ se professus, neque liberalitatis, neq; clementiæ, nec comitatis quidẽ exhibendæ vllã occasione omisit: grauiora vectigalia aut aboleuit, aut minuit: cum de supplicio cuiusdã capite dånati, vt ex more subscriberet, admoneretur, *Quam vellẽ*, inquit, *nescire literas*: omnes ordines subinde ac memoriter salutauit, agenti Senatu gratias respondit, *Cum me- rnero*: inde quidã prodidẽre, vt refert Sextus Aurelius, Traianum solitum dicere procul distare cunctos principes à Neronis quinquennio: petulantiam, libidinem, auaritiam, crudelitatem sensim quidem primò, & occultè velut inueni errorẽ exercuit, sed vt tunc quoque dubium nemini foret, naturæ illa vitia, non ætatis esse: paulatim verò inualescentibus vitiis iocularia, & latebras omisit, nullaq; dissimulandi cura ad maiora palam erupit. Nam quod libidinem spectat, ad processit, vt Sporũ puerum exectum etiam in muliebre naturam transfigurare conatus sit, & cum dote, & flammeo per Iosenne nuptiarum celeberrimo officio deductum ad se pro vxore habuerit, vnde cuiusdã non inficetas iocus extitit, bene agi potuisse cũ rebus humanis, si Domitius pater talem habuisset vxorẽ.

Sextus Au-
rel.

Itaque

Itaque neque sua, neque aliorum pudicitia parcens, ad extremum indigna, quæ à nobis commemorantur, planèque pudenda admisisse videre est: apud varios scriptores, qui Romanorum Imperatorum annales contexuerunt. Nec sanè minima sunt, quæ de eius saevitia, & crudelitate memorantur. Britannicum Claudij filium veneno sustulit, matrem Agrippinam occidi præcepit, aiuntque ad visendum interfectæ cadaver accurrisse, atrectasse, alia vituperasse, alia laudasse, sitique interim oborta bibisse: parricidio matris iunxit amita necem: nullus adhibitus delectus, aut modus interficiendi quoscunque voluisset: sed nec populo, aut manibus patriæ pepercit, dicente quodam in sermone communi *εὐς θανάτος γὰρ ἀ μὲν γὰρ περὶ*, id est me mortuo terra agni miscatur, imò, inquit, *εὐς θανάτος*, me vivente: planèque ita fecit, nam quasi offensus deformitate veterum ædificiorum, & angustijs, flexurisque viciorum, incendit urbem tam palam, ut plerique consulares cubiculares eius cum stuppa, tedæque in prædijs suis deprehensos non attigerint: per sex dies, septemque noctes clade saevitum est, ad monumentorum, bustorumque diuersoria plebe compulsa: tunc propter immensum numerum insularum domus prætorum Ducum arserunt, hostilibus adhuc spolijs adornata, Deorumque aedes à Regibus, ac deinde Punicis, & Gallicis bellis votæ, dedicataeque, & quicquid visendum, atque memorabile ex antiquitate duraverat. Et quod magis adhuc monstri huius efferatam naturam declarat, in cædium hoc è turri Mæcenatiana prospectans, latulque flamma, vt aiebat, pulchritudine ἀλωσθ. Illi scenico habitu decantavit.

Domitius Nero Urbem incendit.

ELGAR
IN
NOV
CIV
23

Hæc eo perstrinxerim, vt videant fidei nostræ aduersarij, cuiusmodinam is princeps fuerit, qui primus edicto publico Christianorum religionem persequendam, fidelesque vt sacrilegos, ac nefarios omnibus tormentis cruciandos, trucidandosque esse putaverit, quod non præterit Tertullian. in Apolog. ad Senatum, populùmque Romanum. *Consulte*, inquit, *commentarios vestros, illic reperietis primum Neronem in hac scilicet cum maxime Roma orientem Casariano gladio ferocisse: non nisi aliquod bonum grande à Nerone damnatum.* Hæc Tertul. Itaque prima Ecclesiæ persecutio nota est à Nerone, vt est communis sententia, & disertè tradit Tertul. in Scorpiaco, cap. 14. prætexit verò huic persecutioni vrbis incendiū, cum tamen, vt ex Suetonio retulimus, ipse certissimus eius auctor extitisset, sed vt inuidiam in se constatam, & opinionem à se immitti Vulcani amoueret, Christianos subdidit reos, inquit Tacit. lib. 15. eosque exquisitissimis affecit supplicijs, à pereuntibusque addita ludibria, vt ferarum tergis contecti laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut inflammandi, atque vbi defecisset dies, in vsum nocturni luminis vterentur: denique Apostolorum Principes Petrum & Paulum duo clarissima orbis lumina è medio sustulit. Petrum quidem actum in crucem, Paulum verò gladio truncatum, decimo tertio Imperij sui anno ad finem, & ferè iam appetente anno decimo quarto: vnde plerique id decimo quarto anno contigisse asserunt, veluti D. Hieron. lib. de viris illustrib. in Petro, & Paulo ex Eusebio in Chronicis: quare non rectè Epiphani. hæref. 27. scripsit eos passos martyrium fuisse à duodecimo Imperij Neronis anno. Non multo autem tempore persecutio sub Nerone duravit. Cum enim Nero persequi Christianos cepisset anno Imperij sui II. vt est communis sententia, ipse autem quatuordecim tantum annis imperauerit, efficitur, vt tribus annis dumtaxat ea Christianorum persecutio perdurauerit. Obijt postò trigesimo secundo ætatis anno, spontanea morte, cum fuisset hostis indicatus à Senatu, adigens ipse iugulo ferræ, Epaphrodito à libellis iuuante.

IX.

Tertullian.

Prima Ecclesiæ persecutio à Nerone nota.

Tertul.

Tacitus.

D. Hieron. Euseb. Epiphani.

Secundam sub Domitiano Ecclesia persecutionem patitur.

SECTIO II.

I. **D**escripsimus Romanorum Imperatorum seriem, atque ordinem vsque ad Domitium Neronem, qui primus, vt ait Tertullianus, Cæsariano gladio in Christianos fero ciuit. Iam de reliquis Imperatoribus breuiter quoque differendum vsque ad eum Imperatorem, qui secundum aduersus Ecclesiam bellum nefarium suscepit, eo que ordine deinceps de Imperatoribus Romanis conscribemus, donec omnes Ecclesie ab illis excitas persecutiones breuiter perstringamus, quarum nonnullam cognitionem, vt pote ad ea, quæ deinceps dicturi sumus, plane necessariam, omnino prætermittendam esse non duximus. Igitur progenies

Sergius Galba septimus ordine Imperator.

Cæsarium in Nerone defecit, cui Sergius Galba successit septimus ordine Imperator, nullo gradu contingens Cæsarium domum, sed haud dubiè nobilissimus ex illustrissima Sulpitorum familia, magna que, & veteri prolapia, vt qui statuarum titulis, pronepote se *Qu. Catuli Capitolini* semper adscripsit, Imperator verò etiam stemmata in atrio proposuerit, quo paternam originem ad Iouem, maternam ad Pasiphaen Minois vxorem referret: per omnes dignitatis gradus ad Proconsulatù Hispaniæ euectus, iam grandis natu Imperium septime inter maiori ab initio fauore, quam successu tenuit, ob auaritiam, & seuitiam cunctis iniustus, vniuersisque ordinibus offensus 73. ætatis anno opera M. Syluij Othonis iugulatur.

Otho Syluius Imperator octauus.

II. Octauus fuit Otho Syluius familia vetere, ac nobili, atque ex principibus Hetruriæ, Neronis Imperatoris tempore missus est legatus in Lusitaniam, quam prouinciam per decem annos singulari moderatione, abstinentiæque administrauit: interfecto Galba Imperium obtinuit, sed cum ciuile bellum aduersus Vitellij Duces execraretur, arripuit duos pugiones, & explorata vtriusque acie, cum alterum puluillo subdidisset, foribus ad apertis arctissimo somno quieuit, & circa lucem demum expergefactus, vno se ictu traiecit infra lauem papillam, irrumpentibusque ad primum genitum modò celans, modò detegens plagam exanimatus est, & celeriter funeratus trigésimo octauo ætatis anno, & nonagesimo quinto Imperij die.

Aulus Vitellius nonus Imperator.

III. Nonus Aulus Vitellius, missus à Galba in inferiorem Germaniam, vix dum mense transacto subitò à militibus à cubiculo raptus ita, vt erat in veste domestica, Imperator est consalutatus ob eximia liberalitatis, & comitatis, quæ exhibuerat documenta. Consentiente deinde etiam superioris prouinciæ exercitu, qui prius à Galba ad senatum defecerat, cognomen Germanici delatum ab vniuersis cupide recepit: Augusti distulit, Cæsaris in perpetuum recusauit, ac subinde cæde Galbæ nunciata Imperium confirmatum. Fuit præter modum gula, ac ventri deditus, insigni crudelitate: octauo Imperij mense deficiuerunt ab eo exercitus Mæsarum, atque Pannonia, ex transmatinis etiam Indicus, atque Syriacus. Eo tempore Vespasianus in Oriente principatum arripuit, à cuius militibus certamine sub muris vrbs habito superatus in palatium ferri se passus est, vbi cum deserta omnia reperisset, dilabentibus etiam ijs, qui simul erant, zona se aureorum plena circumdedit, confugitque in cellulam sanitoris, sed à militibus extractus, religatis post terga manibus, iniecto ceruicibus laqueo, veste discissa, seminudus in forum tractus, inter magna rerum, verborumque ludibria per totum viæ sacræ spatium, reducta coma à capite, ceu noxij solent, atque etiam mento mucroni gladij subiecto, vt vilendam præberet faciem, nè submitteret

mitteret, quibusdam stercore, & cæno incessentibus, tandem minutissimis ictibus exarnificatus, & confectus vincto tractus in Tiberim.

Decimus, Flavius Vespasianus Augustus ex gente Flavia obscura, ac sine vllis maiorum imaginibus, viuentē adhuc Vitellio electus ab exercitu. Dum enim sub id tempus Iudæi rebellassent, cæsoque præfecto legatum insuper Syria consularē suppetias ferentē raptā aquilā fugassent, ad eum motum comprimendum Vespasianus potissimum delectus est à Nerone adhuc viuentē: vt primū provinciam attingit, proximas quasque ciuitates ad se conuertit, correctā statim castrorum disciplina, vno quoque, altero prælio tam constanter inuito, vt in oppugnatione castelli lapidis ictum genu, scuto sagittas aliquot exceperit. Instabant sui, vt sese imperatorem nominaret, sed abstinuit: externorum & ignotorum fortuitus fauor accessit: duo enim millia Mæsiæ exercitus è tribus legionibus missa auxilia Othoni, postquam iter ingressi victum eum esse, sibi que mortem conficiuisse acceperunt, consilium inierunt eligendi, creandique imperatoris, neque enim se deteriores effodiret ab aut Hispaniensi exercitu, qui Galbam, aut prætoriano, qui Othonem, aut Germanico, qui Vitellium fecissent: propositis itaque nominibus legatorum consularium, quos vbi que tunc erant, cum cæteris alij aliunde alia de causa improbarent, & quidam è legione tertia, quæ sub exitu Neronis translata ex Syria in Mæsiam fuerat, Vespasianum miris laudibus efferrent, assenserunt cuncti, nomēque eius vexillis omnibus sine mora inscripserunt. Diuulgato facto Tiberius Alexander præfectus Ægypti primus in verba Vespasiani legiones adiecit: Iudaicus deinde exercitus iurauit: plurimum contulit epistolæ siue veræ, siue falsæ iactatum ex epistola defuncti Othonis ad Vespasianum extrema obtestatione vltionem mandatis, optantisque vt Reipub. subueniret: simul rumor dissipatus, destinasse Vitellium victorē, permutare hyberna legionū, & Germanicas transferre in Orientem ad se curiorem, mollioremque militiā. Tum aduenire literas fusas apud Cremonā Vitellij copias, ipsumque in vrbe interemptū nunciantes: Itaque receptus, ac declaratus Imperat. in urbem reuertitū per decē annos, quibus imperiū rexit, singulari studio, ac providentia re administravit, princeps usque adeo inimicitarum oblitus, vt Vitellij hostis sui filium splendidissime dotauerit: tanta clementia, vt nullius vnquam cæde fuerit latatus, quin & iustus supplicis interdū illa crymauerit: sola est, in qua merito culpari possit, pecuniæ cupiditas: creditus est rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promouere, quo locupletiores dānaret, quibus idcirco pro spongiis vt dicebatur, quod iis, & siccos madefaceret, & humentes exprimeret: & tamen cū is esset (quod mirū sanè videri debet) erat in omne hominū genus liberalissimus. De cladibus, quibus affecit Iudæos legendus est Ioseph. libro 3. de bello Iudaico. Obiit sexagesimo nono ætatis anno, cæptoque iā septuagesimo, Imperij verò

IV.
Vespasianus
Imperator
decimus.

Vespasianus
inuitatum
oblitus.
Clementia
Vespasiani.

Iosephus.

Vndecimus, Titus Vespasiani filius, cognomento Vespasianus ob patris memoriam: amor, ac delicia generis humani appellatus propter eximias animi, & corporis dotes, erat enim egregia forma, & cui non minus auctoritatis ineffet, quam gratiæ: ac debebant singularis clementia, liberalitas, honorificentia, contēptusque pecuniæ: quadam die recordatus vespere nihil se cuiquam præstitisse: Amicos, inquit, perdidimus diem: illud obstinatissime tenuit, ne quem sine spe dimitteret, quin & admonentibus domesticis quasi plura, quam posset præstare, polliceretur, respondit non oportere quemquam à sermone Principis tristem discedere. Viuentē adhuc patre missus in Iudæam, vt bellum à se intermissum

V.
Titus imperator
vndecimus.

Iosephus.
De victoria
Iudeorum
Romæ Titus
triumphum
egit.
Ioseph.

instauraret: Hierosolymam grauiſſima cinxit obſidione, tãdẽmque cepit, quem admodum fuſe narrat Iosephus lib. 6. & 7. de bello Iudaico: qua de victoria illuſtriſſimum Romæ triumphum egit vectus eadem cum patre quadriga: in cuius monumẽtum extat adhuc Romæ ad radices montis Palatini arcustriumphalis, quem ſæpe vidiſimus: quam verò ex templo ſpolia in triumpho ducta fuerint, videre eſt apud Ioseph. lib. 7. de bello Iudaico, cap. 24. quid verò de Arca fœderis ſentiendum, diximus in noſtris ſuper Aggæum Prophetam commentariis. Imperauit duobus annis, ac tribus ſerè menſibus: obiit altero, & quadrageſimo ætatis anno: cum lectica transferretur, ſuſpexiſſe dicitur dimotis plagulis cælum, multumque conqueſtus, eripi ſibi vitam immerenti.

VI.
Domitianus
imperator
duodecimus.

Duodecimus Flauius Domitianus filius item Veſpaſiani, frater Titi, pubertatis, ac primæ adoleſcentiæ tẽpus tanta ineptia, & infamia geſſiſſe fertur, vt nullum vas argenteum in vſu haberet. Habitabat vnà cum patre, ſellamque eius, ac fratris, quoties prodirent, lectica ſequebatur: Iudæicum vtriuſque triumphum equo albo comitatus eſt: inter initia principatus, quotidie ſecretum ſibi horarium ſumere ſolebat, nec quicquam amplius, quàm muſcas captare, ac ſtylo præacuto conſigere: vt cuidam interroganti, eſſetne quis intus cum Cæſare? non abſurdè reſponſum ſit à Vibio Criſpo: *Nemusca quidem, ſagitta tanta arte direxit, vt nonnunquam in pueri procul ſtantis, præbentis que ſcopo diſpanſam dextra manus palmam ita certò collimaret, vt omnes per interualla digitorum innocuè euaderent.* Quamquam verò principio ab omni cæde abhorruit, poſtea tamen apparuit non naturæ, ſed artiſicij fuiſſe, nam leuiſſimis de cauſis homines etiam nobiliſſimos trucidabat, eò proceſſit amentia vt ſe Deum nominaret: nam eum procuratorum ſuorum nomine formalem dicitaret epistolam, ſic cepit: *Dominus, & Deus noſter ſe fieri iubet:* vnde inſtitutum poſthac, vt ne ſcripto quidem, ac ſermone cuiusquam aliter appellaretur. Itaque facta conſpiratione contrucidatus occubuit anno ætatis quadrageſimo quinto, imperij quinto decimo: eius cæde ſenatus adeò lætatus eſt, vt repleta certatim curia ſibi non temperauerit, quin mortuum contumelioliſſimo, atque acerbiffimo acclamationum genere laceraret, ſcalas etiam inferri, clypeòsque eius, & imagines palam detrahi, & ibidem ad ſolum allidi iuberet, nouiſſimè eradendos vbique titulos, omnemque memoriam abolendam decerneret. Quid mirum igitur, ſi tam inſigni crudelitate, & impietate imperator ſecundam aduerſus Eccleſiam perſecutionem commouerit: cuius initium in nono anno eius imperij ponendum eſt, vt tradit eruditiffimus, omniſque memoriæ ſcriptor, Cardinaliſque meritiſſimus Cæſ. Bar. tom. 1. ſuorum Annal. Eccleſ. anno Chriſti 92. Sed eo tempore non tam læua fuit perſecutio, quemadmodum 14. anno imperij, ex quo tempore Diuus Hieronymus lib. de viris illuſtr. perſecutionem Domitiani ceptam eſſe docet: & Euseb. etiam propè finem eius imperij hanc perſecutionem conſtituit. Domitianus fuit, qui Ioannem noſtrum Epheli commorantem Romam vincum à Proconſule Aſiæ mitti imperauit, Romæque in ſeruentis olei dolium coniecit, nihilque diuinitus ab oleo patientem, quin & vegetiorem exeuntem in Pathmos inſulam relegauit, vbi ei Apocalypſis myſteria oſtenſa fuerunt: quemadmodum tradunt Tertullianus lib. de præſcript. cap. 36. & D. Hieronymus de viris illuſtribus in Ioanne: Cletum Romanum Pontificem religionis etiam cauſa interfecit: Antipam, cuius meminit Ioan. cap. 2. huius operis, Pergami martyrem fecit, multosque alios illuſtriſſimos hereticoſque martyrio coronauit.

In dirigendis
ſagittis excel-
luit Domitia-
nus.

Domitianus
ſe Deum no-
minauit.

Baronius.
D. Hieron.
Eusebius.
Quo tempore
ſecunda Ec-
cleſia perſe-
cutio ince-
perit. Euan-
gelista in
Pathmos re-
legatur.
Tertullian.
Apocal. 2.

Tertia Ecclesiae persecutio sub Traiano.

SECTIO III.

Decimus tertius ordine imperator, qui Romanum imperium tenuit, fuit I. Nerua Cocceius: is post Domitiani caedem Romae declaratur imperator. Statim initio imperij rescidit acta Domitiani, absolvens omnes, qui religionis causa rei sub Domitiano fuerant, exulesque in patriam reducens: in quibus & nostrum Ioannem relegatum à Domitiano in Pathum infulam reuocauit: imò, ut refert Dion Cassius, edicto vetuit, ne liceret aut impietatis, aut Iudaicae sectae quempiam deinceps in simulari, & iis, quos Domitianus, dum imperaret, bonis, atque fortunis iniuste spoliauerat, restitui præcepit, quae in aula reperta fuissent. In curia illud iurauit, suo iussu neminem senatorum occisum iri, quod sacramentum iniolatum seruauit etiam in sidiis petrus, dignus sanè imperator, qui diutius imperasset. Obiit aëno aetatis quinto, & sexagesimo, postquam vnum tantum annum, & aliquot menses imperasset. Cum ob senectam amissa reuerentia omnibus contemptui quodammodo esset, in Capitolium ascendens, & quod felix, faustique S. P. Q. R. & mihi ipsi sit præfatus M. Vlpium Traianum adoptauit, moxque in curia Caesarem designauit, ad quem imperij iura, atque insignia hoc verfu militum Germaniam, cui præerat.

Tibi habe tuas lacrymas ueliscere nostras.

In quo sanè bonitas Neruae, & in Rem publicam studium singulare resplenduit: cum enim nulla ei intercederet cum Traiano cognatio, publicam tamen utilitatem societati sanguinis anteposuit, neque eò dereritus, quòd Traianus genere esset Hispanus, nec ex Italia oriundus.

Decimus quartus Traianus. Nerua quadragesimum secundum agebat annum, cum cepit imperare: cognomen Neruae in memoriã adoptiui patris assumpsit, imperauitque annis decem, & nouem, sex mēibus, diebus quindecim: natione Hispanus, ex vrbe Italica oriundus: ex Germania, ubi tūc erat statim post obitū Neruae inter alia edicta illud etiam militi ad senatū, nunquā suo iussu bonū virū occisum iri, aut ignominia notādū, quod non tantum iur eiurādo confirmauit, sed toto imperij tempore iniolatum seruauit. Natura magnificus, & appetēs gloriæ: talis, tantūque imperator non tantum rerum præclarè in bello gestarū magnitudine, sed etiā naturā insita bonitate, ut in acclamationibus principibus exhiberi solitis, iis Augusti felicitatem, & Traianus bonitatem adprecarentur. Et quidem omnis memoriæ Princeps Traianus fuisset, nisi leges æquissimas, quas ad bonam imperij administrationē sanxerat, superstitioso Deorū cultu scāderat, & in Christianos grauissima, & acerbissima persecutio, quæ tertia fuit in ordine, delatūisset: quæ persecutio coepta est anno Christi centesimo. Clem. Roman. Pontif. Diis sacrificare recusantem relegauit in Pontū cum plurimis aliis Christianis, ubi postea martyrio coronatus est anno tertio Traiani. Deinde rescribens Traianus ad literas Plinij summiq; qui Bithyniam administrabat, in quibus, quæ deberet in rationem cum Christianis, interrogabat, mandauit, ne conquirentur Christiani, sed delati, & redarguti punirentur, contra quod mandatum eleganter scribit Tertullianus in Apologetico, ubi inter alia, & sententiam, inquit, necessitate confusam negat inquirendos ut innocentes, & mandat p̄m̄iri ut nocentes, parcat, & scuit, dissimulat, & animi aduertit: quid temeris sum censet & circūuenit: si damnas, cur nō & inquirens si hō inquiris, cur non & absolu: Latronibus vestigandis per vniuersas provincias militatis statio sortitur: in

Decimus tertius Imperator Nerua.

Ab exilio reuocatur Ioannes.

II. Decimus quartus Traianus Nerua.

Quo tempore tertia persecutio coepta.

Tertullian.

reos maiestatis, & publicos hostes omnis homo miles est, ad socios, ad confcios inquisitio usque extenditur: solum Christianum inquiri non licet, offerri licet, quasi aliud esset actura inquisitio, quam oblatio: damnatus ergo oblatum, quem nemo voluit requisitum, qui puto iam non meruit ideo poenam, quia nocens est, sed quia non requirendus inuentus. Hæc ille. Simeonem fratrem Domini & ceterum, filium Cleophae Hierosolymitanum Episcopum in crucem cogit: vt refert Euseb. in Chronicis, & lib. 3. hist. cap. 26. ex Hegesippo. Ignatium Antiochenum Episcopum Leonibus dilaniandum obiecit, vt refert, Euseb. lib. 3. hist. cap. 10. Onesimum Pauli discipulum Ephesiorum Antistitem lapidibus obruit. Anacletum Papam interfecit. Traiani quoque temporos sanctus Mantius vnus ex septuaginta Christi discipulis, & primus Eborensis vrbis in Lusitania Episcopus in eadem vrbe illustrissimi martyrij palmam fuit consecutus, vt referunt Refend. in libello de Eboræ antiq. cap. 99. & Amb. Moralibus lib. 9. Chronic. Hisp. ex quo maxima Eboræ etiam in Christiana religione antiquitas liquidd colligitur, fuit eius corpus non longè ab eadem vrbe sepultum, sed in exidio Hispaniæ ad Asturias delatum, & in oppido Villæ Nouæ quoddam dicitur D. Mantij appellatur, in cœnobio ordinis S. Benedicti in Cæcæci Palentina à Telo Menesio in eiusdem honorem erecto collocatum. Postea anno 1591. Theotonius à Bragantia Iametis 4. Bragantiæ Ducis filius, Eborensis Archiepiscopus, vt in sua Ecclesia Dei, & sanctorum cultus, pietas, & religio augetur, aliquid reliquiarum ex tanto thesauro Eborensibus suis iure debito, quanta maxima potuit contentione, decerpere procurauit: tandemque fauente Philippo II. Hispaniarum Rege, à supradicti cœnobij Abbate, ipsòque conuentu vnum crus S. Mantij dono accepit, in vrbemque maxima omnium ordinum frequentia, atque læticia cum ingenti pompa, apparatusque inuexit, & crystallina theca inclusum, auròque eleganter exornatum in maximo templo collocauit.

Simeon
frater Domini
in crucem
cogitur.
Euseb. lib. 3.
hist. cap. 10.
Onesimus
Pauli discipulus
Ephesiorum
Antistitem
lapidibus
obruit.
Anacletus
Papam
interfecit.
Traianus
quoque
temporos
sanctus
Mantius
vnus ex
septuaginta
Christi
discipulis,
& primus
Eborensis
vrbis in
Lusitania
Episcopus
in eadem
vrbe
illustrissimi
martyrij
palmam
fuit
consecutus,
vt referunt
Refend. in
libello de
Eboræ
antiq. cap. 99.
& Amb. Mora.
lib. 9. Chronic.
Hisp. ex quo
maxima
Eboræ
etiam in
Christianâ
religione
antiquitas
liquidd
colligitur,
fuit eius
corpus non
longè ab
eadem vrbe
sepultum,
sed in
exidio
Hispaniæ
ad Asturias
delatum,
& in
oppido
Villæ Nouæ
quoddam
dicitur
D. Mantij
appellatur,
in cœnobio
ordinis
S. Benedicti
in Cæcæci
Palentina
à Telo
Menesio
in eiusdem
honorem
erecto
collocatum.
Postea
anno 1591.
Theotonius
à Bragantia
Iametis 4.
Bragantiæ
Ducis filius,
Eborensis
Archiepiscopus,
vt in sua
Ecclesia
Dei, & sanctorum
cultus,
pietas,
& religio
augetur,
aliquid
reliquiarum
ex tanto
thesauro
Eborensibus
suis iure
debito,
quanta
maxima
potuit
contentione,
decerpere
procurauit:
tandemque
fauente
Philippo II.
Hispaniarum
Rege, à
supradicti
cœnobij
Abbate,
ipsòque
conuentu
vnum
crus S.
Mantij
dono
accepit,
in vrbem
que
maxima
omnium
ordinum
frequentia,
atque
læticia
cum
ingenti
pompa,
apparatus
que
inuexit,
& crystallina
theca
inclusum,
auròque
eleganter
exornatum
in maximo
templo
collocauit.

III. Verum, vt ad Ecclesia sub Traiano persecutionem reuertamur, cum is Persis debellatis Antiochiam reuertisset, narrat Niceph. lib. 3. cap. 23. multos Christianorum petemisse, in iis & quinque virgines fidem palam profitentis igni cremasse, ac per summam crudelitatem earum ossibus combustis, cineribusque æri permixtis ænea vasa fieri mandasse, diuersaque publico lauacro à se magnificentissime cõstructo. Verum sanctitatem virginum, rei que ipsius atrocitatem Deus insigni miraculo declarauit: etenim quicunque eò lauatum ingrediebatur, inquit Niceph. vbi primum calidas aquas attigisset, caligine simul, & vertigine correpti cum impetu inde procurrerent, concidebantque: causa autem eius mali cognita Traianus, vt alia ex ære puro vasa balneo pararentur, mandat, priora autem illa in fornacibus confata in quinque transformat statuas, easque virginum combustarum forma, & habitu pro balneo collocat. Atque hæc breuiter de tertia persecutione sub Traiano, quam tamen ipse ad finem imperij sui repressit, vt auctor est Suidas in historic. verb. Traianus imperator. Tiberianus, inquit, qui prima Palæstino regi præerat, ad Traianum retulit se non parem esse Christianis occidendis, qui vltro supplicia appetere, vnde Traianus omnibus præfatis suis mandauit, ne eos supplicii afficerent.

Insigni miraculo
virginum
sanctitatem
declarauit.
Suidas.

III. Quæstio de
anima Tra-
iani D. Ioã.
Dam.
Petr. Dam.
Greg. Strom.
chelabora-
uerit.
Ioan. Diac.

Peructus, & celebris quæstio est de anima Traiani: etenim D. Greg. Papam eam suis precibus ex inferiorum poenis liberasse refert D. Ioan. Damasc. in orat. de mortuis, vbi ait hoc ipsum totum Orientem, Occidentemque testari, eandemque historiam Græci habent in suo Euchologio cap. 96. de mort. idem affirmant Petr. Dam. in libro Vatiacæ bibliothecæ, vbi ait, Greg. eò quod id petere præsumpsisset, illam à Deo inflatam penitentiam, vt perpetuo stomachi dolore laboraret: Ioannes Diaconus lib. 2. vitæ beati Gregorij cap. 44. eandemque historiam

storiam admittit D. Tho. in 1. Sententiarum, distinct. 43. quæst. 2. & in 4. dist. 45. & Abulens. in 4. libr. Reg. quæst. 57. quam sententiam pugnacissimè tuetur quidam Alfonso Ciaconius in sua de hac re Apologia, ubi contendit Traiani animam in cælo nunc esse beatam, in eiusque confirmationem affert testimonia sanctæ Brigittæ, & S. Mechthildis, quibus ait id reuelatum fuisse diuinitus: Cæterum non sine probabilitate ea de Traiani anima historia plerisque doctis viris habetur suspecta, existimantibus eam orationem non esse Damasceni, sed illi ab auctore falso adscriptam, in quibus est Melchior Canus libr. 11. de locis Theologicis cap. 2. Nec verò in huiusmodi rebus priuata reuelationes multum habent momenti: etenim in reuelatione, quæ dicitur facta Mechthildi, coniungitur Traianus cum Origene, cum tamen in prato spirituali, quod citatur à septima Synodo, & à Ioanne Diacono lib. 2. vitæ B. Greg. cap. 45. commemoretur alia reuelatio, qua Origenes visus est apud inferos simul cum Ario, & Nestorio.

D. Thom.
Abulens.
Alf. Ciacon.

Canus.

7. Synodus.
Ioan. Diacon.

Quarta Ecclesiæ persecutio sub Aelio Adriano commemoratur.

SECTIO III.

Quamquam alij in Ecclesiæ persecutionibus commemorandis diuersum ordinem sequantur, nos tamen quartam sub hoc Imperatore Ecclesiæ persecutionem ponimus, id quod quanto iure fecerimus, ex iis, quæ dicemus, intelliges. Decimus quintus igitur Romanorum Imperator fuit Aelius Adrianus, quem nunquam viuens Traianus adoptauit, quamquam erat illi popularis, sub eo educatus, & affinis etiam, ut potè cui nupserat sororis Traiani filia. Cum Traianus sine liberis excessisset, Cæsarem eum, & Imperatorem Tatianus eius municeps, & Cæsaris procurator perfectionem declarauit. Supra modum ambitiosus, ut ait Dion Cassius, ut potè qui cetera omnia etiam minima tractauerit, ne à quoquam vllò in genere vinceretur. Pinxit venustissimè, atque etiam effigies è cera, & creta formauit. Iactabat præterea se nihil eorum ignorare, quæ aut in pace, aut in bello, siue ad Regem, siue ad priuatum pertinerent. Non agrè ferebat admoneri, & corrigi vel ab humili persona. Transientem mulier rogauit, ut se audiret, cui cum ille respondisset, *Optum mihi non est*: illa deinde clamans ait, *Noli ergo imperare*; tum eam conuersus audiuit. Hierosolymam urbem pridem euerisam rursus habitari iussit, atque è suo nomine *Aeliam* Capitolinam appellauit. Ioui item ex aduerso templi ædem excitauit. Bellum hinc graue, & diuturnum natum est: indignabantur enim Iudæi peregrinos secum in vrbe habitare, & illud multò adhuc ferebant grauius externa sacra in ciuitate fieri, & æternorum Deorum imagines collocari. Itaque cum tumultuarentur, & in bellum ruerent, Adrianus præcipuos Romanorum duces aduersus eos misit, primùm que Iulium Seuerum in Iudæam ex Britannia enotauit, qui diuisos odortus, carptim, ut quosque poterat, comprehendens, tandem penitus oppressit. Arces eorum quinquaginta celeberrimæ dirutæ sunt: vici ad nongentos, & octoginta quinque sanè frequentes, & nominatissimi direpti, & mox igne consumpti: viri in excursionibus, & prælijs ad quinquaginta millia cæsi: fame, morbis, & igne ingens multitudo absumpta. Sic fere omnis Iudæa euerisâ, & Iudæi ab Hierosolymis ablegati, prohibiti que ne vltra ad eam urbem reuertentur, quod nonnulli prædictum volunt ab Esaja illis verbis capite 33. *Cernent terram de longe*. Huius Imperatoris tempore floruit celebris ille Similis, qui deposita præfectura, quam inuitus acceperat, in agro septem annos (quod fuit reliquum vitæ)

Decimus
quintus Im-
perator E-
lius Adrian.

Dion. Cass.

Iudæorum
euerisio impe-
rante Aelio.
Esai 33. 17.

in otio, & quiete exegit, atque hæc moriens sepulchro inferibi iussit: *similis hic iacet, cuius ætas quidem multorum annorum fuit; septem tamen duntaxat annis vixit.* Adrianus sepe in mortem consciscere tentavit, sed nemo nec venenum, nec gladium porrigebat: sepe de minimis, & pollicitationibus plures permovere aggressus est, sed irrita omnia: demum consilio medicorum abstinuit cibo, & potu, atque ita obiit dicens illud populo vulgatum: *Turba medicorum interfecit Regem.* Vixit annos duos, & sexaginta, menses quinque, dies sex: imperavit annos viginti, menses vndecim. Sub hoc ipso Imperatore facimus quartam Ecclesie persecutionem, vt etiam scribit Seuerus lib. 2. historia.

Seuerus.

Et quidem negari haud quaquam potest Adrianum in Christianos sauijse vel in ipso initio Imperij: nam religionis causa Eustachium, dictum alio nomine Placidum, rerum in bello gestarum gloria celeberrimum, & coniugem Theopistam leonibus obici imperavit, qui cum diuinitus compressi illis minime nocerent, ira efferuescens vt alger Phalaris bouem æneum efformari præcepit, in quem tionei gloriofo, & illustri martyrio vitam finierunt. Sub eo etiam Euaristus Papa, Faustinus Presbyter, & Iouita Diagonus, Alexander Papa cum socijs Euentio, ac Theodulo Presbyteris sub Aureliano iudice illustri martyrio coronantur: imò

Euaristus, & Alexander Papa martyrio coronantur.

Cas. Baron. Tertullian.

Christiani nulla seruata iudicii dispositione ad eadem rapiuntur.

Euseb. Cas.

& eius tempore, vt recte ait Cæsar Baron: tomo 2. Anapalium, anno Christi 124. contigit sub Artio Antonino in Asia proconsole illud, quod commemorat Tertullianus ad Sæpalam, cap. vlt. *Arrius, inquit, Antoninus in Asia cum persequeretur instanter, omnes illius ciuitatis Christiani ante tribunalia eius se manu facta obtulerunt: cum ille paucis duci iussu reliquis ait, αδειλοι ει γελατε σποδινουεν, και μηδεις η σεργος εγγετε: hoc est, o miseri si perire cupitis, precipitis, aut reses habetis.* Fuit autem vsque ad eod sæua sub hoc Imperatore persecutio, vt ad fidelium damnationem nulla iudicij dispositio seruaretur, sed Christiani a quo cunque delati statim absque vlla alia inquisitione ad eadem raperentur. Id quod egregè ferens vnus ex Imperatoris præsidibus Serenius Granianus ad Imperatorem de ea iniquitate iudicioru scribendum putauit, vt auctor est Eusebius Cæsar. in Chronicis, *Serenius, inquit, Granianus legatus vir apprime nobilis literas ad Imperatorem mittit iniquissimum esse dicens clamoribus vulgi innocensissimum hominum sanguinem concedi, & sine vilo crimine nominis tantum, & scilicet reos fieri: quibus commotus Hadrianus Minutio Fundano proconsuli Asia scripsit sine obiectu criminum Christianos non condemnandos. Cuius epistola vsque ad nostram memoriam durat exemplum.* Hæc ille. Ex his perspicuum relinquitur iure optimo quartam Ecclesie persecutionem sub hoc esse Imperatore constituendam.

Quinta Ecclesie persecutio sub M. Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Vero Commodo.

S E C T I O V.

Alius Hadrianus suo, moribusque ingrauescentibus Lucium Ceionium Commodum, qui & Ælius verus dictus est, adoptauit, atque suum in Imperio successorem declarauit: datum populo congiarium eius adoptionis causa: tantumque apud Hadrianum principem valuit, vt præter adoptionis affectum solus omnia, quæ cuperet, etiam per literas impetraret. Sed adeo affecta fuit valetudinis, vt Hadrianum statim adoptionis penituerit, sepeque de illo dixit,

Ostendete terris hunc tantum salua, neque ultra esse sinent: Quos vetulus cum aliquando in hortulo spatians tantitate, & vnus ex presentibus adderet.

Adrianum

Nimum vobis Romana propaga.

visa potens superi, propriis hac si dona fuissent.

Hadrianus dixisse fertur, *Hos versus vita non capit veri*, illud addens,

Manibus dare lilia plenis:

Purpureos spargam flores, animamque nepotii

Et saltem accumularem donis, & fungar inani

Munere.

Itaque eo obeunte

Hadrianus Antoninum adoptavit Pium cognomine appellatum addita illa conditione, ut ipse quoque sibi adoptaret Marcum Antoninum fratris uxoris suae filium, & Lucium Verum Aelij Veri, qui ab Hadriano fuerat adoptatus, filium, qui postea Verus Antoninus est dictus. Igitur mortuo Hadriano quam primū M. Antoninus Pius imperium obtinuit decimus sextus ordine Imperator, numeratūque inter optimos principes: qui obiit anno ætatis septuagesimo, mortique proximus M. Antonino, quem adoptaverat, imperium, & filiam suam Faustina quam ipsi locauerat, commendavit, fortunamque auream, quæ in cubiculo principum poni solebat, tradidit ad eum iussit.

M. Anton. Pius 16. imperator.

II.

Itaque successit in imperium M. Antoninus, qui communi appellatione dicitur Marcus Aurel. seu M. Aurel. Antoninus Verus cognomento Philosophus, decimus septimus Romanor. Imper. Is propinquum suum Lucium Annum Verum ad imperij partem nouo beneuolentiæ genere ascit, quem Lucium Aurelium Verum Commodum appellauit, Caesaremque Augustū dixit, atque ex eo ceperunt pariter Rempub. gerere: *Tunc primum*, inquit Iulius Capitolin. *Romanum imperium duos Augustos habere cepit.* Fuit hic Marcus Aurelius Philosophiæ usque ad eod studiosus, ut annum duodecimum ingressus habitum Philosophorum sumpserit, & deinceps tolerantiam, siquidem studebat, in pallio humi cubabat, & vix matre impellente in strato pellibus lectulo accubabat: quod Philosophiæ studiū nec ad imperium euectus remisit: etenim ad domum Apollonij magistri iam imperator discendi causa ventitabat: audiuit & Sextum Cheronensem Plutarchi nepotem, & alios complures. Tantū autem honoris magistris suis detulit, ut eorum imagines haberet in larario, ac sepulchra eorum aditu, hostiis, floribusque sepe honoraret: illud Platonis semper in ore habuit, florere ciuitates, si aut Philosophi imperarent, aut imperatores philosopharentur. Educatus est in Hadriani imperatoris gremio, qui eum non Verū, sed Verissimū nominabat. Erat famæ suæ curiosissimus, & diligenter requirens quæ quisque de se diceret, emendās quæ bene reprehēsa viderentur. Ait Iulius Capitol. eū fulmen de cælo precibus cōtra hostium machinamenta extorsisse suis pluuia impetrata, eūm sibi laborarent: verū id miraculi precibus vnus legionis Christianorum, quam in exercitu habebat, quæ propter miraculū fulminatrix appellata est, effectū fuisse certissimū est.

Aurelij imperatoris in Philosophia perdiscenda sedulitas maxima. Quanti fecerit magistro.

III.

Id verò quemadmodum acciderit, narrant Tertullianus in libro ad Scapulam cap. 4. & in Apologetico pro Christianis cap. 5. Eusebius in Chronicis, Paulus Orosius lib. 7. hist. cap. 9. & ex Gentilibus Dio Cassius in vita M. Aurelij: imo ipse met imperatoris celtatum reliquit in literis, quas ea de re ad senatum conscripsit, quæ ex latinis Græcæ factæ reperta sunt in bibliotheca Vaticana in fine vetustissimi codicis operum Iustini Philosophi, & martyris, eamque epistolam iterum translata affert ad verbum Onuphrius Panuinius libro 2. suorum commentariorum in Fastos, quos ipse composuit: & quoniam res fuit celeberrima, pauca ex ijs literis hic appingere sufficiat: *Deos*, inquit Marcus Aurelius, *uos susceptu rogavi, sed cum ab eis neglexeret, eos qui apud nos Christiani dicuntur, accersui,*

Tertullian. Eusebius. Paul. Oros. Dio Cassius. Iustin. Mart. Onuphrius. Panuinius.

cumque se humi proiecissent, non solum precati sunt pro me, sed etiam pro toto hoc exercitu, ut famis, ac sitis, qua urgebamur, remedium aliquod affereretur: quinque enim diebus aquam non sumpseramus: simul autem atque se humi abiecerunt, statim de caelo pluvia delapsa est in nos quidem frigidissima, in Romanorum vero hostes grando ignis specie, ac similitudine, & fulmina, eorumque orationibus statim praesto Deus fuit, qui neque vinci, nec expugnari potest. Haec ille. Quae miraculo commotus imperator finem persecutioni adversus Christianos imposuit: imò omnem, qui Christianum religionis causa accusasset, vivum exuri praecipit, ut iisdem literis continetur. Obiit imperij anno decimo octavo, etatis sexagesimo primo. Haec de Marco Aurelio: nunc de Lucio Vero simul cum eo imperante, quamvis ante Marcum obierit, pauca dicenda, & cum de Ecclesiae per utrumque persecutione nonnulla breviter delibanda. Quamquam verò prius

Iul. Capitol.

niam prius, quam Lucius imperavit. Igitur Lucius Verus Antoninus, ut ait Iulius Capitolinus, neque inter bonos, neque inter malos principes ponitur, quem constat nec in horuisse vitium, nec abundasse virtutibus, fixisse deinde non in libero principatu, sed sub Marco in simili, ac pari maiestatis imperio. Notissimum eius fertur tale convivium, in quo primum duodecim dicuntur accubuisse, cum esset celeberrimum dictum illud de numero convivarum: *septem convivium, novem vero convivium*. Non longè ab Altino subito in vehiculo morbo, quem *Somnia* vocant, correptus, depositus è vehiculo detracto sanguine Altinum perductus, cum triduo mutus vixisset, apud Altinum periit: vixit annis quadraginta duobus, imperavit annis novem. quamvis Iulius Capitolinus, & Aurelius

Iul. Capitol.

Aurel. Vict.

Victor, cum vnde eam annis imperasse affirmant, post cuius obitum Marcus Aurelius solus imperium administravit.

IV.

Severus.

Eusebius.

Nunc de Ecclesia sub his duobus Imperatoribus, persecutione quinta in ordine iuxta nostram sententiam, & Severi lib. 2. sacrae historiae, haec pauca accipe: De ea ita loquitur Eusebius lib. 5. c. 1. *In Severo*, inquit, *locum Eleutheri duodecimum ab Apostolis successit: ad decimum septimum annum Imperij Antonini veri grauis, & acerba in nonnullis terrae partibus persecutionis procella ex temerario populi impetu per singulas urbes excitata contra nos ingruere cepit: ex quibus verbis colligit Card. Baron. tomo 2. Annaliis, anno Christi 164. hanc persecutionem non ex aliquo publico edicto, aut lege, quã*

Tertullian.

hi imperatores adversus Christianos promulgarint, quemadmodum testatur Tertullianus in Apologetico, c. 5. sed ex temerario populi impetu ortum habuisse, quem Proconsules in provinciis suis edictis inflammaverunt. Ceterum postea imperatorem legem tulisse, ut omnes diis sacrificarent: qui verò recusarent, damnarentur, patet ex antiquis actis plurimorum martyrum, imò, ut refert Eusebius li.

Eusebius.

Iustin. mar-

tyr quo tem-

porè marty-

rium subscri-

Eusebius.

4. c. 1. cum Marcum Aurelium praeses Galliarum consulisset, quid de Attalo, & qui confiterentur Christum, acerbissimis cruciatibus torquerentur, qui negaret, liberi dimitterentur. Vnde Iustinus Philosophus, & martyr non tantum ad ientum, sed etiam ad hos duos imperatores secundam scripsit pro Christianis Apo-

Eusebius.

Polycarpus

martyrium

tulit.

Eusebius.

Baron.

logiam, ut auctor est Eusebius lib. 4. cap. 15. eam ob causam martyrij palmam sub iisdem imperatoribus consecutus, non verò sub Hadriano, ut perperam in Epiphano haeresi 46. arrepsit, cum Iustinus ad Antoninum Pium Hadriani successorem Apologiam pro Christianis scripserit. Eodemque tempore martyrium subiit Polyarpus cum multis aliis, longe illustrissimus Smyrnenfis Antistes, cuius martyrium fuse commemorat Eusebius libro 4. cap. 14. Subièere quoque martyrium Geruasius & Protasius tempore belli Marcomannici, ut putat Baron.

tomo

tomo 2. Annal. anno Christi 171. Felicitas cum septem filiis Ianuario, Felice, Philippo, Sylvano, Alexandrino, Vitale, & Martiale, qui ante ipsius oculos interfecti sunt, quam idcirco D. Gregorius homil. 5. in Euangelia, pluiquam martyrem appellat. Soter Papa, aliique innumerabiles admirabili constantia, & inuicta animi magnitudine pro Christi fide sanguine, & vitam profuderunt, dñe nec obiit Marcus Aurelius Antoninus in expeditione Marcomannica ex morbo morte vltimaria ex cibi abstinentia, anno ætatis quinquagesimo nono, postquam decem, & nouem annis imperasset, quibus ferè totis hæc immanis persecutio perdurauit.

Sextam mouet aduersus Ecclesiam persecutionem
Septimius Seuerus.

SECTIO VI.

MARCO Aufelso Antonino, Commodus Antoninus XVIII. ordine Imperator vnicus eius filius hereditario iure in imperium successit, annum agens ferè decimum nonum. Fuit libidine, crudelitate, impietate incredibili: accepit duas statuas in Herculis habitu, eique immolatum est vt Deo. Tanta impudentia, vt cum muliebri veste in amphitheatro, vel theatro sedens publicè non semel biberit, & omnia, quæ turpiter, quæ impurè, quæ crudeliter, quæ gladiatorie, quæ leonificè faciebat, actis vrbis indi iuberet. Eius nefarijs in omni genere flagitijs incitati Quintus Al. Latus præfectus, & Martia eius concubina coniurationem ad eum occidendum iniierunt, dato ei primùm veneno, quod cum minis operaretur, per athletam, cum quo exerceri solebat, cum strangulari curarunt, post decimum tertium imperii annum. Acclamationes Senatus post mortem Commodi graues fderunt: *Hosti patria honores detrahantur: parricida honores detrahantur: parricida trahatur: hostis patria, parricida, gladiator in spoliaria lanicetur: carnis senatus more maiorum vincto trahatur: fauor Domitiano, impurior Nerone, sic fecit, sic patitur.* Reliqua apud Alium Lampridium consulantur.

Commodus Antonin. 18. Imperator.

Commodum subsequitur Publius Heluius Pertinax, decimus nonus Romanorum Imperator patre Libertino, qui, vt ait Iulius Capitolinus, filio nomen ex continuatione lignarie negotiationis, quod pertinaciter eam rem gereret, impo-
posuisse fertur: sed probabilius tamen videtur, quod scribit Sextus Aurelius, ed-
quod coactus, repugnansque suscepit Imperium, id cognominis sortitum. Vir
certè, in quo belle fortuna ludit, vnde & fortuna pila dictus est: nam Libertino
patre genitus primùm Grammaticam est professus; deinde præfectus cohortis
in Syriam profectus, à præside Syriæ, quod sine diplomatibus cursum vsurpa-
uerat, pedibus ab Antiochia ad legationem suam iter facere coactus est. In Mæ-
sia rexitalam, deinde alimentis diuidendis in via Emilia procurauit: inde classem
rexit Germanicam, consul postea designatus: studio M. Aurelij Imperatoris pro-
consul Africa factus est, in quo pro consulatu multas seditiones perpellus dici-
tur, tandem Imperator appellatus à militibus iam senio confectus, cum annos
sexaginta ætatis excederet. Sed ab iisdem res in pristinum statum reuocati non
ferentibus pauld post obtuncatus interijt, postquam vixisset sexaginta septem
annos, & menses quatuor, imperasset verò diebus octoginta duobus.

Publius Hel. ius 19. Imp. Jul. Capit. Sex. Aurel.

Pertinacem excepit Didius Iulianus patria Mediolanensis, vigesimus ordine Imperator à Prætorianis militibus electus, à quibusis mercatus pecunia Imperium dicitur, id quod populus agerrime tulit: quam ob causam in rostris, & ante

Didius Iulianus Imperator 20.

curiam ingentibus eum conuiuijs laceſſebat, & vſque ad lapidationem proceſſit, deſcendentique cum militibus, & ſenatu in curiam diras fuit imprecatus. Itaque ſeptimo Imperij meſe, Septimij Seueri iuſſu, qui ſe Imperatorem appellauerat, daſſinatorum more necatur. Vixit annis quinquaſaginta ſex, menſibus quatuor, poſtquam in nobis menſibus, & quinque diebus imperaſſet.

III.

Septimus
Seuerus Im-
perator 21.Alius Spar-
tianus.Inſignis cru-
delitas Se-
ueri.

Inſerfecto Didio Septimius Seuerus ex Africa oriundus Imperium obtinuit, cum quadrageſimum ſeptimum annum ageret. Sub eo Eccleſia paſſa eſt ſextam perſecutionem grauiffimam. A Germanicis legionibus, vbi auditum eſt Commodum occiſum, Iulianum autem cum odio cunctorum imperare, multis horrantibus repugnans Imperator eſt appellatus. Crudeliſſimus fuit, vt ſcribit Alius Spartianus, vt pote qui quamplurimos ſenatores, alioſque viros nobiliſſimos indiſta cauſa trucidari præceperit, præter infinitâ obſcuro loci hominum multitudinem, quos leuiſſimis de cauſis vel veris, vel ſimularis occidit. Damnabantur plerique, quod iocati eſſent, alij quod tacuiſſent, alij quod pleraque figurata diſſiſſent: multi etiam quaſi Chaldaeos, aut vates de ſua ſaluſe conſultiſſent, vt verè in eum Seueri nomen conueniret, cum tamen aliſqui ſtrenuiſſimus eſſet Imperator, & belli, domique rerum præclare geſtarum gloria floreret, quocirca de eo ſenatus ita iudicauit, illum aut naſci non debuiffe, aut non mori, quod & nimis crudelis, & nimis vtilis Reipub. videretur. Sed præter inſitam crudelitatem illud etiam ad Chriſtianos inſectandos impulit, quod cum ex Gallijs Viſtor Romam fuiſſet ouans ingreſſus, ſoli Chriſtiani officia illa publicæ lætitiæ, quæ ceteri præſtabant, vtpote à Chriſtiana temperantia, modèſtiæque abhorrentia prætermiſiſſe videbantur; hanc enim perſecutionis occaſionem tradit Tertullianus in Apolog. cap. 35. Propterea igitur, inquit, publici hoſtes Chriſtiani, quia Imperatoribus neque vanos, neque mentientes, neque temerarios honores dicant, quia vera religionis homines etiam ſolemnia eorum conſcientia potius, quam læſcinia celebrant: grande videlicet officium focos, & thoros in publicum educere, vicatim epulari, cinitatem taberna habitu abolere, vinolentum cogere, catervatim curſitare ad iniurias, ad impudentias, ad libidinis illecebras: ſiccine exprimitur publicum gaudium per publicum dedecus? hæcine ſolemnis dies prinsepum decent, quæ alios dies non decent? qui obſeruant diſciplinam de Caſarum reſpectu, ij eam propter Caſarem deſerunt? & malorum morum licentia pietas erit? occaſio luxuriæ religio deputabitur? O nos merito damnandos! eny enim vota, & gaudia Caſarum caſti, & ſibi, & prohi expungimus: cur die lato non lauræ poſtes obumbramus, nec lucernæ diem inſringimus? honeſta res eſt ſolemnitate publica exigente inducere domui tuæ habitum alicuius noui luſanarij? Hæc ille. Itaque exorta perſecutio grauiffima in fideles deſaxijt, quam Paulus

Tertullian.

Paul Oros.

Tertullian.

Eusebius.

lib. 7. cap. 17. quintam facit, nos ſextam iuxta noſtram ſuppurationem facimus cum alijs: multi exquisitiſſimis tormentorum generibus cruciabantur, de quibus eodem libro Tertullianus diſſerens: Crucibus, inquit, & ſtipitibus imponitis Chriſtianos, & in quibus deraditis latera Chriſtianorum, ceruices ponimus ante plumbum, & glutinum, & gomphis: ad beſtias impellimur, ignibus urimur, in metalla damnamur, in inſulas relegamur. Et quoniam ſapiſſimè Chriſtiani ad ſtipitem alligati viuæ ignibus cremabantur, id nimirum cauſa fuit, cur Chriſtiani Semaxij, & Sarmenitij dicerentur, quoniam ad ſtipitem dimidij aſſis reuerti, vt idem auctor eſt Tertullianus, ſarmentorum ambitu exurebantur. Tam grauis denique, & immanis fuit hæc perſecutio, vt non deſuerint, qui Antichriſti aduentum eo tempore appropinquare arbitrantur, quemadmodum ſcribit Eusebius lib. 6. cap. 77. Eodem, inquit, tempore Iudas alius ſcriptor in ſeptuaginta hebdomadas à Daniele deſcriptas commentarijs edidit, & in illis temporum ordinem ad decimum annum Imperij Seueri

tradiit,

tradidit, qui etiam scriptor, propterea quod persecutionu tumultus contra nos excitatus mul-
 torum mentes tam grauius perturbaret, Antichristi aduentum ore omnium, atque sermone
 iactatum iam tum appropinquare arbitratus est. Hoc tempore Victor Pontifex Maxi-
 mus, & Leonides pater Origenis, alique innumeri ex Aegypto, & vniuersa The-
 baide, multique eiusdem Origenis discipuli, imo & nonnulla feminae ex iu-
 dem schola: Perpetua item, ac Felicitas, & nobilis scriptor Irenaeus Lugdu-
 nensis Antistes, alique permulti in varijs Imperij prouincijs martyrium subie-
 runt. De ipso vero Origene, eiusque martyrij lubeundi inflammato studio, etiam
 cum adhuc esset adoleſcētulus, & pater eius iam in carcere detineretur, haec scri-
 bit Euseb. lib. 6. hist. cap. 2. & 3. quae praetermittenda non duximus. Cum Severus,
 inquit, iam 10. Imperij sui annum ageret, & persecutio eius ardor, quos die magis, ma-
 gisque incendere, & ferè infiniti corona decorerentur martyri, tantus amor tantaque
 martyrij cupiditas animum Origena, cum adhuc valde tenera esset aetate, occupauit, ut prope
 se vltro offerret periculis, & alacri, ac propenso studio in certamen insiliret, irrueretque: ac
 iam parum aberat, quin per martyrium vitam deseruisset, nisi mater diuina quadam, &
 caelesti prouidentia, quae illum ad maximam plurimorum vtilitatem seruabat incolumen im-
 pulsa, enixè eius cupiditati ad necem adeo incitacè percurrenti obstitisset: ipsa enim primum
 suppliciter orabat, ut mater in ergo amoris misericordiam caperet: vbi autem eum cum iam in-
 telligeret patrem prehensum carcerem custodiri, cupidius ad mortem properantem animaduertens,
 toto enim impetu, & animi conatu ad martyrium ferebatur omni eius Desiderio clam ablato,
 & interiores quosdam adiu recessus abdito, domi eum manere necessario coegit: iste autem, cum
 ardens illa praeter aetatem ad martyrium propensio magis, magisque inflamaretur adeo ut quie-
 scere non posset, ad patrem, vbi aliud nihil agere liceret, liceret, quibus eum ad martyrium im-
 pelleret, misit, in quibus eum huius ferè vocibus adhortatus est: Obfirma te pater, martyrium
 fortiter sustine, nec aliud quicquam nostra causa molire. Haec tenus Euseb. Perit Severus
 Eboraci in Britannia subactis gentibus, quae Britanniae videbantur infectae, anno
 Imperij ferè 18. morbo grauissimo extinctus iam senex, ut potè post annos aetatis
 65. menses 9. dies 15. Reliquit filios duos Antoninum Bassianum, & Getam, cui &
 ipse in honorem Marci Antonini nomen imposuit.

Leonides Ori-
 genis pater,
 & multi alij
 martyrium
 subeunt.

Eusebius.

Origenes
 martyrij cu-
 piditate ar-
 det.

Origenes ad
 martyrium
 patrem liti-
 ris hortatur.

Septima sub Iulio Maximino Ecclesiae persecutio.

SECTIO. VII.

D Vos liberos reliquit Severus Getam, & Bassianum, quorum Bassianus in
 patrem adhuc viuentem contumax, nec minus in fratrem Getam impius,
 quem patre mortuo statim occiderit: itaque Bassianus solus imperium obtinuit,
 dictus a patre dum viueret, Antoninus, ut superius diximus, & ob vestem tala-
 rem e Gallis aduectam, quam populo Romano donauit, Caracalla cognomina-
 tus, vigesimus secundus Romanorum Imperator. Fuit Antoninus Bassianus Ca-
 racalla spectatae clementiae in pueritia, nam si quando feris obiectos damnatos
 vidit, aut fleuit, auertit oculos, ut refert Aelius Spartianus: egressus pueritiam
 vultu truculentior, Imperator factus etiam effectus crudelior: Alexandri Magni
 admirator fuit: quem collo in laeuum humerum deorto reddere cuperet: sexto
 decimum Imperij anno, cum caris iter feceret, apud Edessam a milite, qui quasi ad
 custodiam sequebatur, interfectus est, animum agens 30. relinquens filium Anto-
 ninum Heliogabalum ex Semia, vel Semiamita consobrina occultè stuprata su-
 sceptrum in Imperio successorem. Sed antequam is imperaret, inuasit Imperium

II

Antoninus
 Bassianus, 22.
 Rom. Imperator.

Aelius Spar.

quint. 10. 11.

*Opilius Ma-
crinus impe-
rator 23.
Iul. Capit.*

Opilius Macrinus præfectus prætorij, cõscius necis Antonini, humili natus loco, & animi, acque oris inuerecundi, seque nunc Seuerum, nunc Antoninum, cum in odio esset omnium, nuncupauit, vt auctor est Iulius Capitolinus, quãuis senatus eum Imperatoris odio Antonini Bassiani libenter acceperit. Asciiuit quãmprimum sibi in Imperio sociũ filium Dis Iumenũ, quem ad beneuolentiam conciliandam Antoninum appellari iussit, quoddã sciret ob uestimenta, & congiaria data populo, mirificè dilectũ a plebe Antoninum: sed profectus contra Parthos, conflictu habito, defectu legionũ, quæ ad Vatum Heliogabalum confugerant, interemptus cum filio Diadumeno periit, postquam mentes quatuordecim imperasset.

*II.
M. Aurelius
Antoninus
Heliogabalus
Imperator
24.*

Itaque tunc hæreditario iure cepellit Imperium Marcus Aurelius Antoninus Varius Heliogabalus Quartum decimum ætatis annum agens, Caracalla, vt diximus, filius, cognominatus Heliogabalus, quod in Phœnicia sacerdos fuisset Solis, quem Phœnices eo nomine appellabant: Antonini nomen sumpsit vel in argumentum generis, vel quod id nomen vsque aded charum esse cognouerit gentibus, vt etiam parricida Bassianus causa eius nominis amaretur. Itaque prius dictus est Varius, post Heliogabalus, postremò, cum accepit Imperium, Antoninus, fuitque in Romano Imperio Antoninorum vltimus: nam propter inauditam, & ferè incredibilem hominis in omni genere libidinem nullus postea Romanorum Imperatorum Antonini cognomentum ausus est accipere, quod alioqui illustrissimũ, sanctũque habitum Heliogabalus proiecta sua, & insigni turpitudine ignominiosum reddiderat: sanè humana naturæ monstrum fuisse

*Ælius Lamp.
Herodianus.*

credi potest, vt ex iis, quæ Ælius Lampridius, Herodianus, alique scriptores memorie prodiderunt, liquidò apparet. Nullus enim principum ad hanc diem maiore libidinis flagrauit infamia, vsque aded vt se in muliebrem sexum exsecari curauit: nullus maiori luxu opes prodegit Imperij, nullus vixit impurius, omnium religionum, Deorumque contemptor, præterquam patris numinis Heliogabali: quod eò magis mirandum videretur, quod cum quarto decimo anno ætatis inelamatus fuisset Imperator, duobus tantum annis Imperauit, & decimo sexto ætatis anno tumultu militari interfectus periit: mirum ea ætate omnes omnino mortales luxu, ac libidine superare potuisse! Eius corpus per vrbis vias more canini cadaueris à militibus tractum est militari cauillo appellantis indomita, & rabida libidinis catulum: nouissimè cum angustum foramen cloacæ corpus minimè reciperet, vsque ad Tiberim deductum adiecto pondere, ne vnquam emergeret, in fluium proiectum est, vnde & Tiberinus, Traiecturusque est appellatus.

*III.
Alexander
Seuerus 25.
Imperator.*

Eo interfecto recepit habenas Imperij Alexander Seuerus vigesimus quintus ordine Imperator meliore orbis fato, ex Mammaea consobrinus Heliogabalo, ab eoque, dum viueret, adoptatus, quod Heliogabalus nullum haberet filium: Alexandri nomen accepit, quod in templo dicato apud Arcenam vrbem Alexandro Magno natus esset, cum casu illuc die festo Alexandri pater cum vxore patriæ solennitatis implenda causa venisset: singulari Princeps Clementia, ita vt eius Imperium, *ἄνευ αἵματος*, id est, sine sanguine dictum fuerit: comitate etiam eximia Dominum se appellari vetuit, & epistolas ad se quasi ad priuatum scribi iussit, seruato tantum nomine Imperatoris, Nomen Antonini, & Magni delatum sibi à senatu recusauit, quod onerosum esse diceret tantorum nominum maiestati satisficere vt fuse refert Ælius Lampridius. Ceterum Seueri nomen libenter accepit, quod illi milites indiderunt ob ingentem vigorem animi, & admirandam, singularẽque constantiam contra militum insolentiam. Omnibus se blandum asfabilẽque præbebat vsque adeo, vt amicos non solum primi, ac secundi loci, sed etiam

Ælius Lamp.

etiam inferiores ægotantes vileret: sibi ab omnibus liberè, qua sentiebant, dici cuperet: cum dictum esset, audiret: cum audisset, vt res polcebat, emendaret: itaque cum ei obicerent nimiam ciuilitatem Mammea mater, & vxor Memmia Sulpicij consularis viri filia, sapèque dicerent, molliorem tibi potestatem, & cõtempibiliorem imperij fecisti, sed securiorem, inquit, atque diuturniorem, sanè ob præclaras naturæ dotes, imperatoriæque virtutes omnis memoria præiceps censeri debet, quas singulari in Christianos beneuolentia cumulauit: passus est enim Christianos esse, uno, vt auctor est Lampridius, in maiori laratio, in quodiuos principes, deosque gentilico more venerabatur, Christi quoque habebat effigiem, eique templum erigere cogitauit: licet aliquorum præsidum iniustitia, præcipueque Vlpiani Iurisconsulti opera nonnulli Christiani interfecti legantur initio imperij Alexandri: quod adhuc penè puer, vt potè decimum sextum agens annum à viris grauiissimis, quorum consilio administrabat imperium, facile eo adduci poterat, vt Christianos prætextu non religionis, sed iustitiæ, aliisque nominibus, quæ Vlpiano Christianorum hosti infensissimo haud difficile erat obtendere, capite plecteret. Clamabat sæpius quod à quibusdam Christianis audierat, idque per præconem, cum aliquem emendaret, dici iubebat: *Quod tibi sermone vis, alicui ne feceris: quam sententiam vique adeo dilexit, vt & in palatio, & in publicis operibus perferri iuberet. Quamquam verò his omnibus virtutibus abundaret, milites tamen nimiam eius seueritatem, & longè maiorem post Heliogabalum non tulerunt: quæque agentem eum cum paucis in Britannia, vt alij volunt, in Gallia, non ex omnium sententia, sed latrocinantium modo quidam milites, & ij præcipue, qui Heliogabali præmiis effloruerant, occiderunt, postquam vixisset annis 29. mensibus tribus, diebus septem, ac tredecim annis imperasset: fuisse post obitum ascriptum in Deorum numerum affirmat D. Chrysof. homilia 26. in 2. Epistolam ad Corinth.*

Lampridius.

D. Chrysof.

Successit vigesimosexto loco in imperium Iulius Maximinus Thrax gente, & sæuitia insignis, qui septimum aduersus Ecclesiã bellũ mouit: in prima pueritia pastor nonnunquã procer, qui latronibus insidiaretur, & suos ab incurtionibus vindicaret, vt ait Iulius Capitolinus: magnitudine corporis ferè Gigætea cõspicuum, virtute inter omnes milites clarus, forma virili decorus, ferus moribus, asper, superbus, prima stipendia illa equestria fuere sub Seuero, cui vt notus esset, hæc fuit causa. Natali Getæ filij minoris Seuerus milites dabat ludos propositis præmiis argenteis, id est, armillis, torquibus, & balteolis: hic adolefcens & leuissimus, & vix adhuc latina peritus linguæ ab imperatore publicè petiit, vt sibi potestatem faceret cõtendendi cõ iis, qui in medio erit loco militaret: magnitudine corporis Seuerus miratus, primũ eum cõ iis cõposuit, sed fortissimis quibusque. Tũc Maximinus sexdecim lixas vno sudore deicit, sexdecim acceptis præmiis, munusculis nõ militariibus, iussusque militare. Tertia forte die cum processisset Seuerus ad capũ, in turba exultantẽ more barbarico Maximinũ vidit, iussitque statim tribuio, vt eũ coërceret, ac Romana disciplina imbueret: ille vbi de se intellexit imperatorem locutum, suspicatus barbarus & notũ se esse principi, & inter multos conspicuum, ad pedes imperatoris equitantis accessit: tũ volens Seuerus explorare, quãtus in currendo esset, equum multis circuitionibus admisit, cumque imperator laborasset, nec ille tamen à currendo per multa spacia desisset, ait: Quid vis Threicisce? nunquid delectat luctari post cursum: quantumlibet, inquit, Imperator: descendit Seuerus ex equo, & recentissimos quosque ac fortissimos milites ei comparari iussit: tum ille more solito septem fortissimos

III.
Iulius Maximinus 26.
Imperator.
Iulius Capitolinus.

vno sudore vicit: solusque omnium à Seuerò post argentea præmia torque aureo donatus est: iustusque inter stipatores corporis sui semper in aula cõsistere. Hinc factus inter milites clarus, amari à tribunis, à commilitonibus suspici, impetrare ab imperatore, quod vellet, eò adhuc adolescens esset, sed tamen longitudine corporis, & vastitate, ac forma, atque oculorum magnitudine, & candore omnes excelsit: tanta corporis magnitudine, vt octo pedum esset, & propè semis: pollice ita vasto, vt vxoris dextro cherio pro annulo vteretur: calcamētum eius pede maius hominis vestigio, atque mensura: tantis viribus, vt rhedam onustam solus moueret: equo si pugnum dedisset, dentes solueret, si calcem, crura frangeret: lapides tophicis friaret: arbores teneriores scinderet: alij denique eum Milonē Crotoniatem, alij Herculem, Antæum alij vocabant. Itaque tribunum legionis quartæ ex tyronibus, quam ipse Seuerus composuerat, effectit, eumque in hæc verba prouexit, *Veteres milites tibi, Maximine, idcirco non credidi, quod veritus sum, ne vitia eorum, quæ sub aliis inoleuerunt, emendare non posses: habes tyrones ad tuos mores, ad tuam virtutem, ad tuum laborem, eos fac militiam addiscere, vt tibi multos Maximinos Republica optabiles solus efficias.*

V. Occiso itaque Alexandro Maximinus primùm è corpore militari nondum senator sine decreto senatus Augustus ab exercitu est appellatus: respondebat vastitati corporis par crudelitas, ita vt illum alij Cyclopem, alij Bustridem, alij Scironem, nonnulli Phalarim, multi Typhonem, vel Gygem vocitaret. Illum Senatus tantùm timuit, vt vota in templis publicè, priuatimque mulieres etiam cum suis liberis facerent, ne vnquam urbem Romam videret: audiebat enim alios in crucem sublatos, alios animalibus nuper occisis inclusos, alios fetis obiectos, alios fustibus elisos, atque hæc sine delectu dignitatis. Non fuit animal in terris crudelius, omnia sic in viribus suis ponens, quasi non posset occidi, scelerum ob vitium, corporisque magnitudinem immortalem ducens. Quare non mirum, si initio statim imperij Christianos persequendos decreuerit, vt refert Euseb. lib. 6. cap. 21. *Maximinus, inquit, propter grauem inuidiam, quæ contra Alexandri familiam, in qua complures fideles, & Christiani versabantur, flagrabat, acerbam persecutionis tempestatem concitauit, insitque solos Ecclesiarum presides tanquam auctores doctrine Evangelicæ neci dari.* Hanc persecutionem sextam ordine ponit Orosius lib. 7. cap. 19. & Augustinus lib. 18. de Ciuit. Dei, cap. 25. sed eam nos septimam constituimus, iuxta eam suppositionem, quam cum aliis auctoribus iam superius meliorem duximus.

Eusebius.

Orosius.
D. August.

VI.

Iul. Capit.

Capitol.

Hoc tempore Pontianus, & Anterus Romanis Antistites martyrio coronantur, alique innumerabiles, vt par est credere de tam sæuo, immanique tyranno, vt in suos quoque vel fictis, vel minimis de causis crudeliter defæuere, nec nisi multis eorū millibus interfectis quiesceret, vt testatur Iulius Capitolinus: Ignobilitatis, inquit, tegenda causa omnes conscios generis sui interemit: nonnullos etiam amicos, qui ei sæpe misericordie, ac pietatis causa pleraque donauerant. Factionem quandam ipse finxisse perhibetur, vt vim crudelitatis auget: denique sine iudicio, sine accusatione, sine delatore, sine defensione omnes interemit, omnium bona sustulit, & plus quatuor millibus hominum occisis se satiare non potuit. Illud tamen factum est diuinitus, vt ne tantum crudelitatis monstrum diu perduraret, cessareque ad eò Christianorum persecutio, nec enim triennio amplius imperauit. Verum enim verò, cum Romani eius crudelitatem ferre non possent, vt auctor est idem Capitolinus, quod delatores eò dearent, accusatorem immitteret, crimina fingeret, innocentes occideret, damnaret omnes, quicumque in iudicium venissent, ex ditissimis hominibus pauperimos faceret,

faceret, nec aliunde nisi malo alieno pucuniam quæreret, deinde sine delicto consulares viros, ducesque multos interimeret, alios Scythicis vehiculis exhiberet, alios in custodia detineret, nihil denique prætermitteret, quod ad crudelitatem pertinere videretur, defectionem ab eo pararunt non Romani tantum, sed quia & in milites sæuebat exercitus, qui erat in Africa, subita, & insperata seditione Gordianum senem virum grauissimum, tunc Proconsulem, etiam inuitum, & reclamantem instanter cum gladijs, & cum omni genere telorum purpuram sumere coëgit, atque Imperatorem appellauit, posteaque Maximinum, & filium eiusdem nominis adolescentem longè pulcherrimum, vigesimum agentem annum, quem ipse Augustum nominauerat, in tentorio quiescentem occiderunt conclamantibus cunctis militari ioco ex pessimo genere ne catulum quidem habendum: eorum capita præfixa cõtis Aquileiensibus demonstrarunt, missa etiam Romam. Dici vix potest quanta vbiq; læticia fuerit, cum Romam per Italiam Maximini caput ferretur, cunctis ad gaudium publicum occurrentibus: iam primus nuntius, qui ex Aquileiensi vrbe Romam missus fuerat, tanto impetu mutatis equis cucurrit, vt quartæ die Romam veniret. Obijt sexagenario maior, postquam vt diximus tribus annis Imperij clauum tenuisset.

Octaua Ecclesiæ sub Decio Imperatore persecutio.

SECTIO VIII.

Viente adhuc Maximino Puppienus, qui & Maximus militari excellens disciplina, & Clodius Balbus generis nobilitate clarissimus ex Senatusconsulto Imperatores appellati fuere, sed eos quam primùm milites, vt potè non à se, sed à Senatu creatos occiderunt: similiterque duo Gordiani pater, & filius, qui etiam consentiente senatu inuaserant principatum, periere, Gordiano adulescente factò Augusto, qui si Puppienus, & Maximus, duobusque Gordiani in Imperatorum numerum eodem simul tempore adscribantur, vigesimum octauum locum in Romanis Imperatoribus tenet: cuius vt prosapia, totaque de Gordianis historia fiat illustrior, sciendum ex Iulio Capitolino, & Arriano scriptore Græcæ historia, Dexippo item Græco auctore, quos laudat idem Capitolinus, non duos, sed tres fuisse Gordianos. Horum senior natus ex patre Metio Marullo, matre Vlpia Gordiana originem paternam ex Gracchorum, maternam ex Traiani Imperatoris genere duxit. Post nobilem quæsturam, ac præturam consulatum primum inijt cum Antonino Caracalla, secundum cum Alexandro: post consulatum Proconsul Africa factus est, sic amatus ab Afris, vt eum alij Scipionem, Catonem alij, multi Mutium, ac Rutilium, aut Lælium dicerent. Extat honorifica eorum acclamatio, cum enim quadam die factum Imperatorium legeret, atque à proconsulibus Scipionibus cœpisset, acclamatum est: *Nonne Scipioni, vero Scipioni Gordiano proconsuli.*

1. Balbinus, & Puppienus Imperatores. Gordianus Imperator vigesimus octauus. Iul. Capis. Arriani, Dexippus.

Igitur cum iam orbis terrarum odio Maximini flagraret, Imperator cum filio etiam Gordiano est appellatus iam octogenarius: quorum electio senatui fuit gratissima: res tamen infeliciter cecidit, etenim Gordianus filius à Capeliano Maximini duce commisso pralio vincitur, & interficitur. Gordianus vero pater audita filij morte graui percussus dolore, timensque præterea Maximini copias, vt hostium vincula, ignominiamque vitaret, laqueo vitam finioit. Hic exitus duorum Gordianorum fuit, quos ambo senatus & appellauit Augustos, & in diuos

II.

Inn. Cordus.

retulit, postquam Imperium anno vno, & mensibus sex administrarunt: atque hic Gordianus iunior senis Gordiani filius est secundus eorum Gordianorum, de quibus cepimus dicere, appellatus sui temporis Priamus. Fuit tertius Gordianus, quem Dexippus apud Capitolinum putat secundi Gordiani filium, alij ex Gordiani senioris filia susceptum, qui simul cum Balbieno, & Pupieno, siue Maximo adeptus Imperium est, de quo præcipue hoc loco agere instituitus. Id verò ita accidit: post mortem duorum Gordianorum præcedentium trepidus senatus, & Maximinum vehementius reformidans Pupienum, siue Maximum, & Clodium Balbinum appellavit Augustos. At milites, & populus tertium Gordianum adhuc paruulum annos agentem vndecim, vt plerique aiunt, tredecim, vt alij, vt Iunius Cordus scribit, sexdecim, petierunt appellari Cæsarem. Itaque raptus ad senatum, tectus indumento Imperatorio Cæsar est dictus, & apud matrem educatus: sed occisis Maximinis, cum etiam Pupienus, & Balbinus seditione militari interempti cecidissent, postquam biennio Imperauerant, tum demum Gordianus adolescens, qui Cæsar tantum carenus fuerat, summo omnium applausu, & gratulatione fuit appellatus Augustus, & eiusque deinceps Imperium tenuit: post aliquantum temporis duxit uxorem filiam Mithæi doctissimi viri, quem præfectum prætorij statim nominauit, eiusque prudentia, atque consilio omnia rectè administrabat, vt ipsemet Gordianus in literis ad socerum confitetur: in quibus inter alia: *Nunc demum, inquit, intelligo neque Felicem Prætorianis cohortibus præponi debuisse, neque Serapammoni quartam legionem credendam fuisse, & ne omnia dinumerem, multa non esse facienda, quæ feci: sed Dys gratias quod te insinuante, qui nihil vendis, didici ea, quæ inclusus scire non poteram. Quid enim facerem? mi pater, verum audias velim, miser est Imperator, apud quem verba reticentur, qui cum ipse publice ambulare non possit, necesse est, vt audiat, & vel audita, vel à plurimis reborata confirmet.*

III. Vita functo Mithæo Marcus Iulius Philippus Arabs humili natus genere, sed superbus, prætorij præfectus factus est, Gordianoque insidiari cæpit aspirans ad principatum: infelto ei milites statim reddidit, per quos etiam rumores sparsit adolescentem esse Gordianum, imparem Imperio esse: corrupit postea principes, effectumque, vt palam Philippus ad Imperium posceretur: itaque iussum est à militibus, vt quasi tutor Gordiani Philippus cum eo pariter imperaret. Suscepto igitur Imperio Philippus superbissimè contra Gordianum egit: res eò deducta est, vt Gordianus videns se contemni, & sensim Imperio spoliari, petierit, vt æquale saltem cum Philippo haberet Imperium, quod minimè impetrauit: dehinc vt loco Cæsaris haberetur, ne id quidem obtinuit: saltem vt præfecti loco esset Philippo id quoque negatum, vel vltimæ preces, vt cum Philippus pro duce haberet, ac pateretur viuere, pene Philippus consenserat: verum cum secum ille cogitaret populi Romani, senatus, Africæ, ac Syriæ, imò & totius Romani orbis erga adolescentem illum amorem singularem, timens ne pro eò, si viueret, vniuersi decertarent, eo quod esset genere clarissimus, & nepos, ac filius Imperatorum, & bellis grauibus totam Rempublicam liberasset, clamantem ante conspectum duci iussit, spoliari, & occidi, postquam sex annis imperasset.

III. Philip. Imperator. 29.

Ita impiè Imperium inuasit Philippus gente Arabs, vti diximus, vigesimus nonus Romanorum Imperator: qui post Gordiani cædem Romam literas misit, quibus scripsit Gordianum morbo periisse, seque à militibus Imperatorem appellatum: senatus facile credens Philippum principem dixit, & Augustum nuncupauit. Is fecit consortem Imperij Philippum filium, quem lego ab alijs Gallum Iulium Saturninum vocari; non diu tamen potuit durare Imperium crudeli-

crudelitate quaesitum: etenim ipse quinto imperij anno Verona ab exercitu interfectus perit, medio capite supra ordines dentium praefixo: filius autem, quem participem imperij fecerat, Romae a pratorianis obtuncatur, duodecimum aetatis annum agens, ad eos seueri, & tristes animi, ut iam tum a quinquenni aetate nullo prorsus cuiusquam commento ad ridendum solui potuerit, patremque ludis secularibus cachinnantem petulantias, quamquam adhuc tener aduersatus fuerit, itaque à γελᾶστος appellatus.

Philippo successit Decius trigésimus ordine imperator, ex inferiori Pannonia oriundus, claris natus parentibus. Hunc Philippus contra Scythas cum supplemento copiarum misit, quem cum ad exercitum peruenisset, milites Illyriciani unanimi conspiratione imperatorem fecerunt, sequentem, ac repugnantem strictis ensibus coegerunt: itaque & a Senatu fuit Augustus appellatus. Ab ineunte aetate spem optima indolis praebuit, in quo virtutes cum aetate creuerant, ad amplissimas dignitates non ambitio, non empta suffragia, sed virtutes perduxerunt. Inter optimos Principes annumerari posset, si a Christianorum sanguine sibi temperasset: sub hoc septimam persecutionem enumerat Orosius lib. 7. cap. 21. sed eam nos octauam facimus iuxta eam supputationem, quam persequimur: eam vero mouit, ubi primum imperium obtinuit, datus ad persequendos ubique Christianos edictis imperialibus, in quos plus nimio Philippi etiam odio sauiit. Is, ut ait Paulus Orosius lib. 7. cap. 14. continuè, in quo etiam se ob hoc Philippus interfecisse docuit, ad persequendos, interficiendosque Christianos septimus post Neronem feralia dispersit edicta, plurimosque Sanctorum ad coronas Christi de suis cruciatibus misit. Non te moueat quod Orosius septimam hanc persecutionem appellat, cum nos octauam nominemus, quippe qui in hoc ab eo dissentimus ob ea, quae non semel hoc ipso commentario annotauimus. De ea etiam ita scribit Eusebius lib. 6. historiae Ecclesiasticae cap. 39. Philippo, inquit, cum septem annos imperasset, successit Decius, qui quoniam Philippo erat insensus, persecutionem aduersus Ecclesiam excitauit in qua Fabiano Romae martyrio consummato successit Cornelius: in Palestina vero Alexander Hierosolymitanus Episcopus, cum rursus propter Christum Caesarea ad praesidium tribunal in confessione perditus esset, vir grandaeuus, & honesta canitie decoratus carcerem exierat: cum autem post splendidum, & illustre testimonium coram tribunali praesidis datum in custodia obdormisset, Hazabanes illi in Episcopatu Hierosolymitano successit. Babyla quoque Antiochia, perinde atque Alexandro, post confessionem in carcere mortuo Ecclesia illi praesedit Fabius. Dionysius etiam Episcopus Alexandrinus (apud eundem Eusebium libro sexto, capit. quadragésimo primo) ita scribit ad Fabium, de quo paulò ante, Antiochenum Antistitem. Persecutio ista non coepit ex imperatorio edicto, sed illud anno integro praueuit: etenim ad urbem hanc diuinator quidam, & sceler malorum venit, quisquis ille fuit, ac multitudinem Ethnicorum contra nos mouit, & excitauit, atque ad patriam superstitionem tuendam inflammauit, à quo irritati, & omnem potestatem nostri ad impia flagitia perpetranda solum cultum Demonum, & nostri occisionem pietatem esse putabam: primum itaque presbyterum quendam nomine Metram comprehensum impia verba proloqui iubent, non obedientem fustibus cadunt, & acutis calamis faciem, & oculos pungunt, & postea in suburbium eductum lapidibus obrunt: deinde fidelem mulierem nomine. Quintam ad templum idolorum ductam adorare compellunt, auersantem, execrantemque idola pedibus ligati per totius urbis plateam lapidibus asperè stratum trahunt, ac simul molaribus lapidibus allisam, flagrisque casam ad eundem locum reducunt. Quo facto uno impetu cuncti irruunt in religiosorum domos, & quos quisque vicinos pios cognouerat, ad eorum aedes multitudinem

V.
Decius Imperator 30.

Orosius.

Idem.

Eusebius.

Dionys. Episc.

ducunt, populanturque, ac diripiunt, pretio suffurantur, auliora disiciunt, & igne adhibito in plateis comburunt. Sed & praeclarissimam tunc virginem proiecta aetatis Apolloniam comprehendunt, dentesque illi cunctos percussis maxillis excutiunt, & roga ante urbem accenso uiam se combusturos minantur, nisi una cum ipsis impia uerba pronuntiet: illa uero cum paululum detractasset, ac moras in speciem zelus deliberatura traxisset, repente in ignem insilit, & comburitur. Denique & Serapionem domi sua agentem comprehendunt, acerbisque tormentis affligunt, ac cunctis corporis artibus confractis & superioribus tabulato, praecipitem deiciunt, nullis nobis uia, ne publica quidem, nullus etiam angiportus, nec noctu, nec per diem pater, cunctis passim uociferantibus, nisi quis blasphema uerba succinat, hunc repente trahendum esse, & comburendum: quoniam & ipsum edictum imperatoris afferunt, & subsequitur illud à Domino nostro praedictum, horrendum maxime, nempe ut & electi scandalizentur, si fieri possit. Haec Dionysius, & alia quamplurima de huius persecutionis acerbitate, ut apud citatum Eusebii locum videre licet.

VI. Porro tam uehemens fuit huius persecutionis procella, ut multi fideles, etiam qui fortissimi esse videbantur, magnitudine tempestatis abrepti, atque ad idololatriae scopulos aliti naufragium miserimum fecerint: quem lucuosum casum deplorat D. Cyprianus epistola de lapsis: ubi postquam quorundam magnificis uerbis laudauit constantiam, subiungit. *Has martyrum celestes coronas, has confessorum gloriae spirituales, has tantum fratrum maximas, eximiasque uirtutes mestitia una contristat, quod auulsam uiscerum partem uolentis inimici populacionis suae strage deiecit: quid hoc loco faciam dilectissimi fratres fluctuans uario mentis astu? quid, aut quomodo dicam? lacrymis magis, quam uerbis opus est ad exprimendum dolorem, quo corporis nostri plaga defendenda est, quo populi aliquando numerosi multiplex lamentanda iactura est. Quis enim sic durus, aut feruus, quis sic fraternae charitatis oblitus, qui inter suorum multiformes ruinas, & lugubras, ac multo squallore deformes reliquias constitutus siccos oculos tenere praeualeat, nec erumpente statim steru prius gemitu suos lacrymis, quam uoce depromat? Doleo fratres, doleo uobiscum, nec mihi ad leniendos dolores meos integritas propria, & sanitas priuata blanditur, quando plura pastor in gregis sui uulnere uulneretur: iaculis illis grassantis inimici mea simul membra percussa sunt, seuiantes gladij per mea uiscera transierunt, in prostratis fratribus & me prostrata affectus. Haec ille. Describit eandem persecutionem Nicephorus. lib. 5. à cap. 27. Multi, inquit, sacrum pro Christo obiere certamen in primis tamen Ecclesiarum praesides, & quicumque alios apud nos eloquentia, & sapientia antecellerent, insanda, crudeliaque tormenta tolerantes vitam reliquerunt, sicuti Roma Fabianus, in Palestina Hierosolymis Alexander, Antiochia Babylas (cuius in Episcopatu Fabius successor fuit) Episcopalem stolam sanguine multo imbuerunt.*

VII. In huius Decianae persecutionis tempora incidit lapsus ille Origenis in Alexandria ciuitate, quem referunt Epiphanius haeresi 64. Eusebius libr. 6. historiae Ecclesiasticae, capite 32. Nicephorus lib. 5. cap. 32. & alij. *Multa, inquit Epiphanius, sunt fortia facta, quae per traditionem referunt ueteres de hoc uero, sed non permanserunt ipsi, quae ad praemium consequendum pertinent, in finem: propter eminentissimam enim sanctitatem eius, ac doctrinam ad multam inuidiam deuenit, & per hoc magis periclitabatur, qui illo tempore principalem pietatem administrabant. Per diabolicam uero malignitatem excogitarunt malitiae operatores, quomodo turpitudinem uero (Origeni) impingerent, & plagam talem decernerent, ita ut in abusum corporis ipsius Aethiopem subornarent, aut sacrificare iuberent: ipse uero non ferens Diabolice operationis uersutiam proclamauit, uerisque rebus sibi propositis sacrificare se potius uelle, non tamen spontanea mente hoc perfecit, uelut magna de hoc fama refert: sed quandoquidem omnino constans est se facturum hoc esse, iniecto in manum eius thure, ipsum ad ara rogum ad-*

duxerunt, atque sic à confessoribus, & martyribus tunc re cognita reiectus est. Ita Epiphanius. Hæc sunt, quæ de lapsu Origenis ab his auctoribus commemorantur: quæ tamen Cardinalis Baronius tomo 2. Annalium, fabulosa, & commentitia esse arbitrat, non multum vehementibus quibusdam coniecturis persuasus ea non ab Epiphanio scripta, sed ab aliquo vitiatore addita, quod mihi de veterum scriptis iudicium non facile ferendum videtur, ne eadem facilitate multa alia, quæ ad refellendos hæreticorum errores pertinent, ab aduersariis negari, & eleuari possint: sanè coniecturas, quibus Baronius innititur, ut sibi fictitia isthæc esse persuadeat, ductas ex eo, quod nonnulli, qui pro Origenis eo tempore Apologias conscripserunt, veluti Rufinus, & Eusebius (eius est enim ea, quæ nomine Pamphili circumfertur, ut non semel docet D. Hieronymus, præcipuè verò epistola 65. quæ est ad Pammachium, & Oceanum, eisdem merito quispiam ea ratione rectorferit, quod potius ij, qui alicuius partes defendendas suscipiunt, non facta turpiter, sed gesta præstare in medium afferre solent, eaque omnia præterire, quæ vel leuissimam infamiam labeculam aspergere, aut notam possunt inurere. Quare non video, currem Epiphanio, Nicophoro, aliisque auctoribus grauissimis testatissimam in dubium reuocemus. Atque hæc fuere, quæ præcipuè in Deciana persecutione perstringenda putauimus, quæ tamen Deo in infensissimum Ecclesiæ hostem vindicante non diu durauit: etenim secundo imperij anno Decius ad liberandos à Gothis Thraeces cum filio, quem iam Cæsarem appellauerat, profectus, victor primis congressibus, postea in collocatas ab hostibus certo loco insidias incidens, suis difficillimè præliantibus, ut refert Sextus Aurelius, inter confusas turbas gurgite palustri submersus periit, ita ut nec cadauer eius potuerit inueniri: filius vero in prælio occiditur. Vixit annis quinquaginta, obiit nondum secundo anno imperij suo.

Baronius.

D. Hieron.

Sextus Aur.

Nona sub Valeriano, & Gallieno eius filio Ecclesiæ persecutio.

SECTIO IX.

Decio perempto, cuiusque exercitu profligato, legio, quæ integra Scytharum fide remanserat, Tribonianum Gallum ex Patritiorum familia, ducem eo tempore limitis Mysiæ trigessimum primum ordine imperatorem nominauit, qui superauerant ad eum quasi ad reliquiarum Romani exercitus seruatorem confugerunt, quo timore adductus senatus Augustum appellauit. Percussit fedus cum Scythis non sine Romani nominis ignominia: Tunc primum, ait Pomponius Lætus, diuturno, & libero potentatu populus Romanus tributa pendit: tunc primum Resp. iugum Scythica seruitutis accepit: qui tributo pendendo obnoxiam fecerit Romanam urbem præter Gallum fuit nemo: Volusianum filium consortem fecit imperij. Infelix, & infaustum imperium Galli fuit: etenim Scythæ non contenti sitis, sed insolentiores effecti ingenti exercitu terra, marique depopulantur Dardaniam, Thraciam, Thessalam, Macedoniam, Hellada, & partem Asiæ, imò & iam ipsi Italiæ minabantur: repressi tamen opera, ac virtute Amiliani ducis limitis Mysiæ non sine magna strage, ac eade in suas solitudines coacti sunt: eius etiam tempore grauissima toto orbe pestilentia grassata est: habuit ea lues ex Æthiopia ortum, tam grauis, & acerba, ut per annos decem, ac secundum alios quindecim terras penè omnes exhauserit. Tandem Gallus cum copias contra Amilianum duceret, superatus, & à suis militibus

Trebonianus

Gallus.

Imperat.

Pomp. Lat.

scytharum.

partem Asiæ.

scytharum.

decem.

quindecim.

desertus vna cum filio creditur postquam duobus annis imperasset.

II.
Emilianus
32. Imperator.

Successit trigesimo secundo loco Emilianus ortus in Mauritania obscuris parentibus, dux limiti Sarmatico in Mysia à Decio præpositus, & minimè submotus à Gallo: suis militibus non contentis stipendio pro concione pollicitus est id augere Emilianus, si hostes vicissent: illis præmio accensis, apertis castrorum portis audidum pugnae militem educit, qui tanto in hostes illatus est impetu, vt non fugauerit modo, sed bona ex parte ceciderit, illorumque regiones abactis prædis penè exhauerit: reuertus in Mysiam perfoluit militi præmia Emilianus; adeo eo successu gratus exercitui, vt eum imperatorem appellauerit, ad quem opprimendum cum Gallus, qui adhuc viuebat, cum filio occurreret, ambo primis præliis cæsi sunt, vt diximus, militibus Gallo adherentibus. Interea milites, qui in Alpibus erant, Valerianum imperatorem creant, quo accepto nuncio, quæ est humanarum rerum inconstantia, qui Emilianii partes sequebantur, nec civili bello se implicarent, contemplantes etiam humilitatem generis Emilianii, & è contra insignem Valeriani nobilitatem Emilianii interfecto ad Valerianum se contulerunt post trimestrem Emilianii principatum, anno ætatis eiusdem 40.

III.
Licinius Valerianus 33.
Imperator.

Capessit igitur imperium Publius Cornelius, Licinius Valerianus, trigessimus tertius Romanorum imperator, genere nobilis, tanta ante imperium probitatis opinione, vt cum in aede castrorum senatus haberetur, ireturque per sententias singulorum, cui deberet censura deferri, absente Valeriano omnes interrupto more dicenda sententiæ vna voce dixerint: Valeriani vita censura est, ille de omnibus iudicare debet, qui est omnibus melior; hunc censorem omnes accipimus, hunc imitari volumus. Hoc senatus consultum cum Decius qui adhuc viuebat, & imperabat, accepisset, recitassetque in conuentu summorum virorum ad Valerianum conuersus, Felicem te, inquit, Valeriane senatus sententiæ, totius orbis humani suscipere curam, quam tibi derulit Romana Res, quam solus mereris, iudicaturus de moribus nostris: tu æstimabis, qui manere in curia debeant: tu equestrem ordinem in antiquum statum rediges: tu censibus modum pones, tu vectigalia firmabis, diuides statum, res publicas recensabis: tibi legum scribendarum auctoritas dabitur: tibi de ordinibus militum iudicandum est, tu arma respicies, tu de nostro palatio, tu de iudiciis, tu de præfectis eminentissimis iudicabis: excepto denique præfecto vrbis Romæ, exceptis consulis ordinariis, & sacrorum Rege, ac maxima virgine Vestalium, si tamen incorrupta permanebit, de omnibus sententias feres: laborabunt autem etiam illi, vt tibi placeant, de quibus non potes iudicare. Hæc Decius. Ex quibus apparet quantæ auctoritatis, & existimationis esset Valerianus: quomodo autem fuerit creatus imperator, paulò superius diximus. Non tamen par fuit opinioni fortuna, etenim factus imperator bellum gerens in Mesopotamia cum Sapore Rege Persarum, cum ductu cuiusdam sui ducis, (incertum dolo, an casu) in ea esset loca deductus, vbi nec fortitudo, nec disciplina militaris quicquam valere potuit, infeliciter captus venit in ditionem Saporis, apud quem captiuus consentit, nec enim cum vnquam dimittere Sapor voluit, tametsi fuerit multorum regum amicorum literis ad id præstandum sollicitatus, quas habes apud Trebellium Pollionem in vita Valeriani: quamdiu vixit, vt ait Sextus Aurelius, Sapor incuruati eius ceruicibus pedem imponens equum ascendere consueuerat. Itaque in hac miserissima seruitute obiit septuagenario maior, decimo quinto imperij anno, sed horum quindecim octo peregit captiuus. Filius Galienus, quem pater initio statim sui principatus participem imperij fecerat, tantum abest, vt patrem

Trebellius
Sextus Aur.

Galienus
Imperat. 34.

patrem è durissima seruitute liberare contenderit, vt ea potius lætatus inde occasionem liberius viuendi arripuerit, homo natus abdomini, & voluptatibus, tanta in gubernando fœcordia, vt per totum terrarum orbem grauissima bella exorta totum Romanum Imperium turbauerint, triginta namque tyranni eodem tempore sibi Romanorum Imperatorum nomen arrogarunt, quos omnes annumerat Trebellius Pollio: tanta crudelitate in milites, vt terrena, & quæternamillia singulis diebus occideret: sed ita tamen liberalis, & munificus, vt nihil vnquam petenti denegaret. Egerrimè tulere Romani Galienum de patris libertate minimè esse sollicitum, eumque inultum relinquere, quem externi Reges vt eumque vindicauerant: id quod ipsi aliquando quidam scurræ obiecerunt. Nam eum per iocum Rex Persarum quasi captiuus cum suis per pompam duceretur, quidam scurræ miscuerunt se Persis, diligentissime seruantes omnia, atque vniuersi vultum mirâ inbiatione mirantes: à quibus cum quæretur, quid illa ageret solertia, respondetunt, Patrem Principis quærimus, quod eum ad Galienum peruenisset, non mœrore, non pietate commotus est, scurræsq; iussit viuos exuri. Tandem Galienus à suis interemptus est anno ætatis quinquagesimo, septem cum patre, solus octo annis Imperauit.

Trebel. Pol.

Sub his Imperatoribus passa est Ecclesia nonam generalem persecutionem, quâuis eam octauam constituant D. Hieron. libro de viris illustr. in Cypriano, D. August. lib. 18. de Ciuitate, cap. 5. & Paulus Orosius lib. 7. cap. 22. ea potissimum à Valeriano commota est. Nec ipso statim Imperij initio, quippe cum, vt auctor est Dionysius Alexandrinus apud Eusebiû lib. 7. cap. 9. & Nicephorus lib. 7. cap. 10. Nemo Imperatorum, qui cum anteuierant, tantam beneuolentiam, & comitatem aduersus Christianos declarauit, imo verò ne illi quidem, qui Christiani erant, eoque nomine palam appellati, ita horum sunt amplexati, vt ille: quisquidem initio Imperij sui quam familiarissimè, & amicissimè, idque in oculis omnium eosdem excepit, & tota domus eius ppe hominibus complebatur, eratque planè Dei Ecclesia. Hæc ille. Quid verò fuerit causa, cur postea fidelestam acerba, & graui persecutione fuerit infectatus, amorèque in odiû verteret, his verbis declarat. Doctor quidam, & princeps Magorum Egypti illum tandem perdito consilio deprauauit, & non impulsus solum, vt homines culpa vacuos, ac sanctos Dei, vt potest sceleratorum, ac execrabilium incantamentorum aduersarios, & oppugnatores (satis namque virium, ac potentia presentia aspectu, spiritu, & voce solum ad detestabilium Dæmonum insidias dissipandas & habent, & semper habuerunt,) acerbè persequeretur, necique traderet: verum etiam, vt impuras ceremonias obiret, prophanas exerceret præsigtias, execranda mysteria exequeretur, mactaret pueros misellos, prolem infelicium parentum sacrificaret, tenera infantium dissecaret viscera, Dei denique creaturas discinderet, discerperetque. Hæc ille.

III.

D. Hieron.
D. August.
Orosius.

Dion. Alex.
Nicephor.

Hoc tempore præter innumeros alios passi sunt Sixtus Papa, & Laurentius V. Diaconus longè clarissimus, & D. Cyprianus Carthaginensis Episcopus doctrina, & sanctitate admirabilis, & trecenti illi martyres apud Carthaginem, qui eo quod optione data à Præside, vt vel in fornacem calcariam incensam conijci, vel thus Ioui incendere eligerent, ipsi vltro sese in fornacem coniecerunt, cum calcæque permissi exarserunt, massa cædida sunt appellati. Porro hæc sub Valeriano persecutio tribus tantum annis cum dimidio durauit, quemadmodum docet Dion. Alex. apud Euseb. lib. 7. c. 9. accommodans Valeriano illud, quod de Antichristo dicitur Apoc. 13. Datum est ei os loquens magna, & blasphemias: & data est ei potestas facere mensis quadraginta duos. Cessauit verò cum captus est Sapor rex Persarum, quemadmodum superius commemorauimus: quod accidit 8. eius imperij anno. Quo capto Galienus solus imperium administrauit, & persecutione

V.

Sixtus Papa,
Laurentius,
& Cyprianus
martyrium subeunt.

Dion. Alex.
Apoc. 13. 5.

Eusebius.

contra Christianos inhiabit, patrisque aduersus illos edicta rescidit, aliaque in eorum fauorem vulgavit, vt affirmat Euseb. 7. cap. 14. *Cum Valerianus*, inquit, *apud barbaros seruitutem subisset*, filius eius solus Imperio potitus, clementius, & moderatius se gessit in gubernando, & edictis vulgatis persecutionem remisit, relaxauitque, atque adeo illos, qui verbo Dei praeerant, quod ipsis in more positum fuisset, liberè exequi per literas mandauit, quae sic habent: Imperator Caesar, Publius, Eicinius, Galienus, Pius, Fortunatus, Augustus Dionysio, & Pinna, & Demetrio, & ceteris Episcopis salutem. Mea munificentia beneficium per uniuersum orbem diuulgari praecepi, vt qui loca religiosa, quae spectant ad Christianos, possident, ab illis statim discedant, & propterea vos literarum mearum exemplari uti poteritis, quo nemo deinceps vobis quidquam faciat molestia: atque istud quidem, vt nunc liberè, & pro arbitratu à vobis expleri queat, iam pridem à me erat concessum: his de causis Aurelius Cyrenius, qui summam rerum secundum me administrat, literarum etiam exemplar conseruabit. Haec tenet Eusebius.

Decima sub Aureliano Ecclesiae persecutio.

SECTIO X.

Claudius
Imperator
35.
Trebellius.

I. **O** Caiso Gallieno Flavius Claudius, iam ipsius Gallieni morientis sententia designatus, ab exercitu appellatur Imperator, quem miris in caelum usque effert laudibus Trebellius Pollio, in eo que ait Traiani virtutem, Augusti moderationem, Antonini pietatè mirificè enituisse, tamque absolutum numeris omnibus Imperatorem fuisse, vt eius stirpem ad Imperium summi Principes eligerent, emendatio Senatus optaret. Vbi primùm factus est Imperator, Aureolus, qui grauior Republicae fuerat, quod multum Gallieno placebat, conflictu habito à Republicae gubernaculis depulit: tyrannumque missis ad populum edictis, datis etiam ad Senatum orationibus iudicauit, imò Aureolum arrogantem, & feodus petentem Imperator grauis, & seuerus non audiuit, illòque responso reiecit. Haec à Gallieno petenda fuerant, qui consentire moribus poterat, & timere: denique iudicio militum apud Mediolanum Aureolus dignum exitum vita, ac moribus suis habuit. Tanta animi magnitudine, atque robore fuit Claudius, vt trecenta viginti millia armatorum gentium barbararum, seu, vt ipsemet in quadam ait epistola, Gotthorum, quae in Romanum Imperium inuaserant, ita contriuerit, vt vix aliquos ad patrium solum redire permiserit: ob quam victoriam clypeus illi aureus totius Senatus iudicio in Romana Curia, & in Capitolio ante Iouis templum statua aurea decem pedum, & in rostris columnna, palmata statua superfixa, librarum argenti mille quingentarum collocata. Finito bello Gotthico grauis morbus increbuit, ex quo etiam ipse Claudius diem clausit, cum biennium non integrum imperasset. Eo vita functo Quintilius frater eiusdem delatum sibi omnium iudicio suscepit Imperium, sed ob breuitatem temporis nihil dignum Imperio generè potuit: nam septima decima die, quod se grauem, & seuerum contra milites ostenderat, ac verum principem pollicebatur, à militibus interemptus periit. Alij aliter eius obitum memorant, quod scilicet Aureliani Imperatoris nuncio exterritus sanguine è venis emisso vitam finierit.

Quintilius
Imperator
36.Aurelianus
Imperator
37.

II. Electus subinde Aurelianus trigessimus septimus Romanorum Imperator, medio atri patre genitus, & vt quidam ferunt, Aurelij clarissimi Senatoris colonno inter Daciam, & Macedoniam: à prima aetate nullum vnquam diem, quamnis festum, va cantentive praetermisit, quo non se pilo, & sagittis, ceterisque armorum officijs exerceret: eius adhuc priuati extant nonnulla praecleara facinora: nam

nam erumpentes Sarmatas in Illyrico cum trecentis praefidiariis solus attriuit. Refert Theoclius Caesarum temporum Scriptor Aurelianum manu sua bello Sarmatico vna die quadraginta, & octo interfecisse, pluribus autem diuersis diebus ultra noningentos quinquaginta: idem apud Moguntiam tribunus legionis sextae Gallicanae Francos irruentes, cum vagarentur per totam Galliam, sic afflixit, vt trecentos ex iis captos septingentis interemptis sub corona vendidit. Militibus ita timori fuit, vt sub eo posteaquam semel cum ingenti ferocitate castris peccata corripuit, nemo peccauerit: solus omnium militem, qui adulterium cum hospitis vxore commiserat, ita puniuit, vt duarum arborum capita inflecteret, quas ad pedes militis deligaret, easdemque subito dimitteret, vt scissus ille vtrinque penderet: quae res ingentem timorem omnibus iniecit. Libet hoc loco epistolam eius militarem ad vicarium suum datam transcribere doctrinae causa. Ea fuit huiusmodi: *Si vis tribunus esse, imò si vis viuere, manus militum contine: nemo pullum alicuius rapiat: ouem nemo contingat: vnam nullus auferat. segetem nemo deterat: oleum, sal, lignum nemo exogat, annona sua contentus sit: de praeda hostis, non de lacrymis provincialium habeat stipendium in balneo, non in popina habeat: in hospitibus castè se agat: qui litem fecerit, vapulet.* Multa praecclare gessit in bello, & inter alia Marcomannicum bellum difficillimum confecit, & celeberrimam Zenobiam Orientis Reginam vicit, & captiuam tenuit. Ingens strepitus fuit omnium militum Zenobiam ad penam poscentium: sed Aurelianus indignum existimauit mulierem interiri: itaque occisis plerisque, quibus auctoribus illa bellum mouerat, triumpho mulierem reseruauit. Tum vehementer irascens, quòd adhuc Tetricus Gallias obtineret, Occidentem petiit, atque ipso Tetrico exercitum suum prodente, quòd eius scelera ferre non posset, debitas sibi legiones obtinuit: princeps igitur totius orbis Aurelianus pacatis per Occidentem Gallis Romam iter flexit, vt de Zenobia, & Tetrico, hoc est, de Oriente, & Occidente triumpharet: cuius triumphi pompam, & apparatus sanè nobilem describit Flavius Vopiscus Syracusius in vita Aureliani. Curus Regij tres fuerunt: in his vnus Odenati argento, auro, gemmis operosus, atque distinctus: alter, quem Rex Persarum Aureliano, dono dedit, ipsi quoque pari opere fabricatus; tertius, quem sibi Zenobia composuerat sperans se urbem Romanam cum eo visuram, quòd illam non refellit: nam cum eo urbem ingressa est, sed victa & triumphata: fuit alius currus quatuor ceruis iunctus, qui fuisse dicitur Regis Gothorum, quo, vt multi memoriae tradiderunt, in Capitolium Aurelianum inuectus est, vt illic cederet ceruos, quos cum eodem curru captos Ioui vouisse ferebatur. Praecedebant Elephanti viginti, serae mansuetae Libycae Palaestinae diuersae ducentae, quas statim Aurelianus priuatis donauit, ne fiscum annonae grauaret: tigrides quatuor, camelopardali, alces, caetera talia per ordinem ducta: gladiatorum patia octingenta: praeter captiuos gentium barbararum Blemyes, Axomita, Arabes, Eudamones, Indi, Baetiani, Hiberi, Saraceni, Persae, cum suis quique muneribus: Gotthi, Alani, Roxolani, Sarmatae, Franci, Sueui, Vandali, Germani religatis manibus captiui praecesserunt: inter hos etiam Palmyreni, qui superauerant, principes ciuitatis, & Aegyptij ob rebelliam: ductae sunt & decem mulieres, quas virili habitu pugnautes inter Gothos ceperat, cum multae essent interemptae, quas de Amazonum genere titulus indicabat. Praelati sunt tituli gentium nomina continentes. Inter haec fuit Tetricus chlamyde coccinea, tunica galbina, braccis Gallicis ornatus, adiuncto sibi filio, quem Imperatorem in Gallia nuncupauerat: incedebat etiam Zenobia ornata gemmis, catenis aureis, quas alij lustenta-

*Flavius Vopiscus.
Aureliani
triumphi.*

bant: præferebantur coronæ omnium civitatum aureæ, titulis eminentibus prædita. Iam populus ipse Romanus, iam vexilla collegiorum, atque castrorum, & cataphractarum milites, & opes regie, & omnis exercitus, & Senatus, et si aliquanto tristior, quod Senatores triumphari videbat, multum ornamentis pompæ addiderunt. Hanc rerum gestarum gloriam fœdavit crudelitate Aurelianus: fuit enim princeps crudelis, & sanguinarius, quam ob causam in odium suorum veniens, occisus perijt sexto imperij anno. Quare non mirum, si homo insignis crudelitatis, & sævitie gravem in Christianos persecutionem mouerit, quam nos decimam ordine constituimus. Et quidem cum primum in Christianos sævire decrevit, diuinitus est cohibitus, quemadmodum narrat Eusebius lib. 7. cap. 24.

Eusebius.

*Aurelianus
literas contra
Christianos
subscribere
vult diuina
reprehit.*

Aurelianus, inquit, tempore sui imperij progrediente, aliena opinione & prope contraria de nobis concepta quibusdam iam consilio impulsus fuerat, ut contra nos persecutionem eiceret. Creber de hac re apud omnes sermo ferebatur, sed iam iam prope dixerim Aurelianus, cum literas contra nos compositas manu subscriberet, diuina visio subito occupauit, qua brachiorum commissuris eneruatum illum ab insensato reprehit, & omnium oculis clarè, & manifestè spectandam subiecit, quemodo mundi principibus ne minima quidem data sit facultas aliquid contra Christi

Ecclesias molendi, nisi præpotens Dei manus diuino suo, & celesti iudicio temporibus, quibus Ecclesiam probare decreuit, istud disciplina, & castigationis causa perficit, & expleri permiserit. Hæc ille. Quamquam verò tunc temporis persequendi Christianos cogitationem deposuerit, postea tamen tertio saltem imperij anno pro innata crudelitate eos insecutum fuisse reuocari in dubium haud debet, cum affirmet D. Augustinus lib. 18. de Ciuit. cap. 32. D. Leo serm. 2. de Pentecoste, Seuerus Sulp. lib. 2. sacre histo. & alij, eiusque tempore legamus plurimos martyres effectos, Symphorianum dico, Felicem Papam, Agapitum quindecim annorum puerum, Restitutam virginem, Athenodorum Episcopum, Gregorij Thaumaturgi fratrem germanum, & alios complures, quos enumerat Cardinalis Baronius tom. 2. Annal. ab anno Christi 273. Perijt Aurelianus interfectus à suis opera Mnesthei cuiusdam, quæ pro notario secretorū habuerat, anno imp. sexto, ut alij, septimo inchoato.

*D. August.
D. Leo.
Seuer. Sulp.*

Vndecima, eaque grauiissima sub Diocletiano, & Maximiano Ecclesie persecutio.

SECTIO XI.

*I.
Tacitus 38.
Imperator.*

Aurelianus excipit Tacitus trigesimus octauus ordine Imperator. Interempto Aureliano sex menses durauit interregnum: toto enim eo tempore exercitus, & Senatus de Imperatore deligendo mutuis inter se officiis certarunt: exercitus ad Senatum refudit, Senatus contra electionem in exercitū refudit, sciens non libenter iam milites accipere imperatores, quos Senatus appellasset: dumque vtrò, citròque ab exercitu ad Senatum: à Senatu ad exercitum mutuantur litere, sextus peractus est mensis, tandem frequentissimo Senatu electus est Tacitus, vir Consularis iam senex, qui vnus erat de Senatoribus, qui presentes aderant: nam cum Tacitus, qui erat primæ sententiæ, sententiam (incertum) quæ vellet dicere, omnis Senatus acclamauit, *Tacite Auguste Dyte seruent, rediligimus, te Principem facimus, suscipe imperium ex Senatus auctoritate.* Plerique scripserunt Tacitū absentem, & in Campania agentē principem nūcupatum, sed res ita habuit. Cū rumor emerisset illum Imperatorem esse faciendum, discessit, atque in Baiano duobus moratus est mensibus: sed inde deductus, huic Senatus consulto quasi priuatus interfuit.

interfuit. Gessit propter breuitatem temporis nihil magnum: interēpus est enim insidijs militaribus sexto Imperij mense, quāuis alij morbo interiisse scripserint.

Succesit Florianus Taciti germanus frater, qui post fratris obitum arripuit Imperium nulla Senatus auctoritate, quasi esset hereditarium, cum seiret adiuratum esse in Senatu Tacitum, vt cum mori cœpisset, non liberos suos, sed optimum aliquem principem nominaret: itaque vix duobus mensibus Imperium tenuit, occisus Tarhā militibus, qui Probum audierant imperare, quem omnis exercitus legerat: illi nec Taciti frater obstitit, quominus orbis totius consensu Imperator diceretur, nec generis humilitas, vtpotē qui patrem Dalmatici sanguinis, & cum agrestem habuerit, vir pacis, bellique artibus longē clarissimus: & Valeriani Imperatoris iudicio adhuc imberbis, si nomen Probi non haberet, cognomen habere potuisset: factus Imperator Gallias petijt, quæ omnes occiso Posthumo turbata fuerant, interfecto Aureliano à Germanis possessa: tanta autem illic prælia feliciter gessit, vt à Barbaris sexaginta per Gallias nobilissimas ciuitates ceperit, quadraginta millia hostiū ceciderit. Non prætercunda, cum de Germanis, & Blemys triumphauit, venatio, quam in circo dedit, amplissima, ita vt populus cuncta diriperet, quam Flavius Vopiscus commemorat. Arbores validæ per milites radicibus vultæ connexas latē, longēque trabibus affixæ sunt; terra deinde superiecta, totisque circus ad syluæ conitus speciem gratia noui viroris effronduit: immisi deinde per omnes aditus struthiones mille, mille cerui, mille apri, mille damæ, ibices, oues ferae, & cætera herbaria animalia, quot vel ali potuerant, vel inueniri: immisit deinde populares, rapuit quisque, quod voluit. Addidit alia die in Amphitheatro vnam millione centum iubatos leones, qui suis rugitibus tonitrua excitabant, qui omnes contificijs interempti sunt: editi deinde centum leopardi Lybici, centum deinde Syriaci, centum leonæ, & vrsi simul recenti.

II.
Florianus
30. Imperator.

Venatio à
Floriano in
circo data.

His peractis Probus bellum Persicum parans, cum per Illyricum iter faceret, à militibus suis per insidias obruncatur anno Imperij quinto, vt alij, sexto, & aliquot mensibus, cui sanè intuidit diuturnitatem Imperij amans varietatum, & semper inimica fortuna iustitiæ: cuius loco electus Carus è militibus inter bonos magis, quàm inter malos Principes numerandus. Is per ciuiles, & militares gradus præfectus prætorij à Probo factus tantum sibi apud milites amoris conciliauit, vt interfecto Probo tanto Principe, solus dignissimus Imperio videretur. Parthicum bellum, quod Probus parauerat, initaurans duos liberos Carinum, & Numerianum Cæsares appellauit, ita vt Carinum maiorem natu ad Gallias tuendas cum viris lectissimis destinaret, secum verò Numerianum adolescentem cum lectissimum, tum etiam disertissimum duceret. Itaque in Persas profectus capta Seleucia, & Ctesiphonte, dum ad Tygrim fluum castrametatur, fulmine ictus periit: Imperauit biennio. Eo mortuo Numerianus filius, etiam natu minor cepellit Imperium, sub quo qui martyres effecti leguntur, ad tempus, quo adhuc parte viuente ipse Cæsarem agebat, referendum est: is enim post patris obitum id efficere non potuit, cum paulò post obierit: nec verò sub patre Caro vllam persecutionem ponimus, quoniam is propensus in Christianos fuit: quæ verò aduersus illos gerebantur, eo inuito accidebant, præfectis in aliquibus prouincijs absque vllò Imperatoris edicto Christianos diuexantibus. Numerianus igitur cum nimio flectu oculis dolore cepisset, dum lectica portaretur, factione Arrij Apri saceris sui, qui inuadere conabatur Imperium, occisus est: sed cum per plurimos dies de Imperatoris salute

III.

Carus Imperator 40.

Numerianus
Imperator
41.

quereretur, concionareturque Aper idcirco illum videri non posse, quod oculos inualidos à vento, ac sole subtraheret, fetore tamen cadaueris re prodita omnes in Aprum inuaserunt, cuius factio latere non potuit, eumque ante signa protrahere: & cum quereretur, quis vindex Numeriani iustissimus fieret: quis daretur Reipublicæ bonus Princeps? Diocletianum omnes vno consensu Augustum appellarunt. Is igitur cum tribunal ascendisset, atque Augustus esset appellatus, & quereretur quemadmodum Numerianus esset occisus, educto gladio Aprum præfectum prætorij ostentans percussit, & *Gloriare*, inquit, *Aper*, *Ence magni dextera cadis*. Illud proditum est memoria, cum Diocletianus apud Tungros in Gallia in caupona moraretur in minoribus adhuc locis militans, & cum illa de quadam muliere rationem conuictus sui quotidiani faceret, atque diceret, *Diocletiane nimium auarus, nimium parcus es*, ioco non serio Diocletianum respondisse: *Tunc ero largus, cum Imperator fuero*: Druidem vero, *Diocletiane non nocari, nam Imperator eris, cum Aprum occideris*. Capinus filius Carinæ tu maior, fraterque Numeriani, qui id temporis in Gallia Cæsarianum Imperium obtinebat, vbi patrem fulmine absumptum, fratrem à loco interemptum, Diocletianum Augustum appellatum comperit, contra Diocletianum ire parat, cum quo multis præliis confligit; sed vltima pugna apud Murtium commissa victus occubuit: igitur Carus, & filij vix triennium omnes in Imperio expleuerunt. Ita Diocletianus ad Imperij Romani fastigium conscendit, ex Dalmatia oriundus, vir obscuro loco natus; nam à plerisque scribæ filius, à nonnullis Amullini Senatoris libertinus fuisse creditur.

Diocletian.
Imperat. 42.

III.

Maximian.
consors Imperij
creatur.
Nicephorus
Bapt. Egnat.
Onuphrius.
Eutropius.
Pomp. Lat.
Baronius.

Is cum molem Imperij grauiorem animaduertet, quam vt vnus esse vniuersæ par posset, Maximianum Herculeum Augustum, & confortem Imperij creat, ambobusque duos sibi Cæsares Galerium Maximianum cognomento Armentarium, de cuius nomine dissentiunt scriptores: quidam enim appellant Galerium Maximinum veluti Niceph. lib. 7. c. 17. Baptista Egnatius, & Onuphrius in Fastis, qui id distinctionis causa fecisse videntur, vt eum à Maximiano Herculeo discriminarent: alij, quibus magis assentimur, Galerium Maximianum vocant, vt Eutropius, Pomponius Lætus, & alij, quos sequitur Cardinalis Baronius, probantque ex antiquarum inscriptionum monumentis: nos confusionis vitandæ causa aut Galerium tantum, aut Galerium Maximianum dicemus. Hunc igitur duo illi Augusti appellarunt Cæsarem, & præterea Constantium cognomento Chlorum, Constantini Magni patrem, ducem etiam præclarissimum, tribunitia tunc fulgentem potestate, illustrissimum genere, Romanum, filium Eutropij & Claudia: hos primis vxoribus repudiatis Diocletianus, & Maximianus, quod eis magis fiderent, alias ducere coegerunt. Itaque Constantius repudiata Helena, ex qua iam Constantinum filium susceperat, duxit Theodoram sororem Maxentij, (is erat Maximiani filius) & priuignam Herculei: Galerius autem Valeriam Diocletiani filiam: itaque Romanum Imperium à quatuor eodem tempore, duobus scilicet Imperatoribus Augustis, & duobus Cæsaribus regebatur. Diocletianus moratus callidè fuit, sagax, & subtilis ingenio, & qui seueritate suam aliena inuidia vellet explere: diligentissimus tamè, & solertissimus princeps, & qui Imperio Romano primus Regiæ consuetudinis formam magis, quam Romanæ libertatis inuexit, adorarique se iussit, cum ante eum cuncti salutarentur. Hercules autem propalàm ferus, & inciuilis ingenij, asperitatem suam etiam vultus horrore significans. Cum autem ingrauescente æuo parum se idoneum Diocletianus moderando Imperio sentiret, auctor fuit Herculeo, postquam viginti annis Imperium

perium summa consensione gubernauerant, vt in priuata vitam concederent, cui regē Maximianus obtemperauit: tamen vterque vno, eodēque die priuato habitu Imperij insignia mutauit, Nicomedia Diocletianus, Hercules verò Mediolani post triumphum inclutum, quem Romæ ex numerosis gentibus egerant: rem sanè miram, & ad illam vsque ætatem ingriditam, Imperij habenas Constantio Chloro, & Galerio Maximiano, quos Cæsares appellauerant, tradiderunt. Et quidem Diocletianus Constantinus in proposito mansit, nam per decem annos, quibus priuatus Salonis vrbe Dalmatia, ex qua erat oriundus, superfuit, horto, quem ipse plantauerat, colendo vacans, sapiens ad Imperium sollicitus nulla ratione à priuata vita abduci vnquam potuit, testatus nullos sibi vnquam soles lætiores affulsisse. Obiit octogenarius vel alienatione mentis, vel haulto veneno, veritus Licinium, & Constantinum, qui ipsum tanquàm Maximiani fratrem acriter etiam comminādo reprehenderant: sed & Hercules, dum Constantino genero parat insidias, pertæsus vitæ priuata, Imperiū rursus affectans, Malliæ captus Constantij iussu necatur. Nullū alium Diocletianus habuisse videtur filium præter Valeriam siliam, quam Galerio collocauit, cum Hercules habuerit filium Maxentium: & siliam Faustam, quæ postea nupsit Constantino Magno.

Sub Diocletiano igitur, & Maximiano Imperatoribus, & duobus Cæsaribus V. Constantino, & Galerio grauissima fuit in Ecclesiam persecutio excitata, iuxta eam supputandi rationem, quam hæctenus secuti fuimus, vnde prima ordine, omnium sanè luctuosissima, & Christianæ religioni maximè funesta, tum propter magnitudinem, tum ob diuturnitatem temporis: quippe quæ à principio statim imperij Diocletiani cæpta in sequentes adhuc Imperatores transfusa fuerit. Ista persecutio effecti sunt martyres Cosmus, Damianus, Sebastianus, Caius Papa, Mauritius tribunus cum integra sua legione Thebæorum, Romanus, Marcellinus Papa, postquam antea magnitudine persecutionis perterritus thus idolis incenderet. Verissimus, eiusque sorores Maxima, atque Iulia Olyssipone vrbe Lusitanie clarissima: Eulalia in emerita Augusta, Agnes, Ianuarius Beneuentanus Episcopus, cuius corpus Neapoli asseruatur, sanguinisque illustre miraculum sæpè visitur: Vincentius Diaconus apud Valentiam nobilem Hispanie vrbe: Vincentius, & sorores Sabina, & Christetis oriundi ex vrbe Lusitanie & antiquissima, & nobilissima Eboræ, & secunda secundum Olyssiponem totius regni sede, quæ à veteribus scriptoribus Liberalitas Iulia cognominatur: alique innumerabiles exquisitissimis tormentis cruciati nobilem martyrij palmam consecuti fuerunt. Sed qui huius persecutionis acerbiter cupit aliqua ex parte cognoscere, legat Euseb. lib. 8. histor. Eccles. & Nicephorum lib. 7. Et quidem ex Eusebio hæc accipe.

Sebastianus, & insignes vni aliq. per multos martyres efficiuntur.

Erant spectaculum eorum, quæ fiebant, ita crudele, vt omnem narrationem superet, innumera multitudines singulis locis includebantur, & carceres homicidum olim, & sepulchrorum Eusebium. effossoribus deputati tum Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Lectores, & Exorcisti replebantur ita, vt hi, qui propter maleficia damnabantur, nullus superesset in custodijs locus. Rursus priora edicta subsequerantur alia, quibus carceribus inclusi, si sacrificarent, liberè dimittè, contradicentes verò mille tormentis dilacerari præcipiebantur: quos autem hic singulis locis martyrum multitudinem numerauerit, præsertim per Africam, & Maurorum gentem, Thebaidem quoque, & Ægyptum? Nouimus ex istis aliquot, qui in Palestina, rursus aliquot, qui in Tyro Phanicæ elaruerunt: quorum innumera verba, & in verberibus necem, admirandorum athletarum constantiam: ac subitum post verbera cum bestijs certamen, & in eo certamine pardalorum, variorum vrsorum, suum agressum, boiūque igne, & ferro adustorum

innotuit, & admirabilem fortium athletarum in singulis bestiis tolerantiam quis videndo non obstupesceret? Innumeri viri una cum mulieribus, & pueris varia mortis genera subierunt: quorum alij post rursas, ac torcuras, grauissimamque verbera, & mille alias varios, auditi que horrendo cruciatu igni traditi: alij pelago immersi: alij in cruce suspensi: alij capite demisso truncati affixi, ac viuis tandem in patibulis seruati, donec fame interirent. Haud poterit autem illo sermone explicari, quae supplicia, quosque cruciatus per Thebaidem sustinuerunt Martyres testis pro vngulis toto corpore ad mortem usque discerpi, ac muliercula vno pede ligata, sublimisque in aera demissis capitibus, lignes quodam instrumento in altum subleuata, nullisque, ac prorsus inuictis corporibus pendentes turpissimum omnibus, atrocissimumque spectaculum praebuerunt. Rursus alij arboribus, ac ramis alligati vitam reliquerunt: robustiores enim ramos instrumentis quibusdam in unum contrahabant: deinde cuiuslibet illorum Martirum crura alligabant, atque ita eos in suum quemque locum natura sua recurrere permittere subitam membrorum distractionum efficiebant. Vidimus & ipsi locis illis constituti complures vno die, alios capitis truncationem, alios ignis supplicium perpati, ita ut licet gladium hebetaret, laborandoque deficeret ac delassati occisores sibi inuicem succederent. Alij fustibus, alij virgis, alij flagris, alij loris, alij funiculis feriebantur: erat hoc spectaculum verberum varium: nam alij manibus post tergum vinctis in ligno extollebantur, ac instrumentis quibusdam membraim extendebantur: tum vniuersum corpus tortores inuisi torquebant, & non solum lateribus, sed & ventre, & tibijs & genis vngularum asperitate dilacerati cruciabant: alij vna manu a testudine pendentes videbantur, qui acerbiores iuncturarum, & membrorum extensionem sustinebant: alij ad columnas ita ligabantur, ut frontibus aduersis sese afficerent, & pedibus tamen non subsisterent, sed corporum pondere violenter adacti, & vinculo- rum constrictione extensi torquebantur. Ligno post verbera imponebantur, ac per quatuor foramina utroque pede sic extendebantur, ut necesse esset eos supinos esse in ligno, nec tamen corporis sui facultatem haberent propter vulnera, qua toti erant corpori a plagis inflata: alij ad pavimentum proiecti densa tormentorum vi adurebantur. Iam vero totam Christianorum ciuitatem in Phrygia obsidione cinctam una cum viris, mulieribus, & paruulis combusserunt: quoniam se omnes Christianos esse confessi sunt.

VII.

Quid attinet nominatim reliquorum facere mentionem, aut virorum recensere multitudinem, aut varia supplicia suscipiendorum martyrum describere, qui partim securibus caesi sunt, sicut contigit in Arabia, partim fractis cruribus puniti, ut in Cappadocia, partim ex pedibus in sublime capite demisso suspensi, ignique remissione subiecti ardentis materia fumo extincti, ut in Mesopotamia: alicubi etiam naribus, auribus, ac manibus mutilati, deinde reliquis membris, ac partibus in morem lanij concisi, ut Alexandria. Quid opus est eorum refricare memoriam, qui Antiochia carbonibus ignis non ad mortem, sed ad supplicij disturnitatem sunt adusti: & aliorum, qui dexteris citius in ignem miserunt, quam ut scelestas sacrificia contingerent? In Ponto vero alia auditu horrenda sunt passi, quorundam utraque manu digiti acuti calamis sub extremis vnguibz sunt perforati, alij plumbo igni liquefacto bulliente adhuc, & ignescente tergora persusi, & membris corporis potissimum necessarijs mutilatis, alij in arcanis membris, ac visceribus turpes, & intolerabiles cruciatus perpeffi, quales generosi illi iudices, ut ingenij sui subtilitatem veluti quandam sapientiae virtutem contentiosus ostenderent, excogitabant. Dicit haud potest, quam innumerabilis hominum multitudo dextris oculis ferro offensis, & post illorum expunctionem adhibito candentis ferri cauterio, ac sinistris poplitebus rursus canterio debilitatis ad metallorum prouincia sodinas non iam vsus, quam afflictionis gratia sit damnata. In quibus omnibus supplicijs per vniuersum orbem splendentes diuini martyres suis ipsorum persecutoribus per incredibilem animi magnitudinem obstupefactis seruatoris nostri diuinae potentiae longe illustrissima argumenta praebuerunt. Atque haec de huius persecutionis acerbitate ex Eusebio delibasse sufficiat,

Duodecimae

Duodecima Ecclesie sub Iuliano Apostata persecutio.

SECTIO. XII.

Seniores Augusti Diocletianus Iovius, & Maximianus Hercules, priusquam
 se imperio abdicarent, appellauere annuente senatu Augustos Constantium
 Chlorum, & Galerium Maximianum cognomento Armentarium, quos iam
 antea Cæsares nominauerant, atque inter eos Romanum orbem diuiserunt, ita
 ut Galliam, Italiam, Africam Constantius; Illyricum, Asiam, Orientem Galerius
 obtineret. Constantius tamen, (vt ait Eutropius, quem hac in re potius sequen-
 dum arbitramur, quam auctorem panegyrici dicti Maximiano, & Constantino,
 cui adheret Cæs. Baron. 2. tom. Annal.) contentus dignitate Augusti Italiae, ac-
 que Africa administrandæ sollicitudinem recusauit: Galerius autem cum Italiam
 quoque sinente Constantio administrationi suæ accessisse sentiret, patiendi la-
 boris causa duos Cæsares creauit, videlicet Maximinū, (quem alij Maximianum
 iuniorem, alij Maximum vocant,) quæ Orientali, & Seuerū, quem Italiae præfecit.
 Verum Constantio mortuo in Britannia Eboraci anno principatus 13. Constans
 tinus eius ex priori matrimonio filius in Britannia creatus est imperator, & in lo-
 cum patris successit: Romæ interim prætoriani excitato tumultu Maxentium
 Maximiani Herculei filium, Augustum appellarunt: quo nuncio Maximianus
 Hercules ad spem resumendi imperij, quo se penè inuitus suadente Diocletia-
 no abdicauerat erectus Romam aduolauit à Lucania, quam sedem priuatus ele-
 gerat, Diocletianumque etiam per literas fuit adhortatus, vt ipse quoque ad im-
 perium rediret, quas tenax concilij Diocletianus irritis: aduersus eandem præ-
 torianorum, & Maxentij factionem Seuerus Romam missus à Galerio cum exer-
 citu, cum urbem obsideret, suorum scelere desertus, fugiensque Rauennam inter-
 fectus est: ita auctæ Maxentio opes, confirmatumque imperium. Porro Maximi-
 anus Hercules Maxentium filium imperio conatur expellere, habitaque ea de
 read milites concione cum nihil proficeret, imò eos magis in seipsum incitaret,
 profectus ad Gallias, dolo composito tanquam à filio esset expullus, vt Constan-
 tino genero iungeretur, re ipsa vt Constantinum interimeret, qui in Gallias &
 militum, & provincialium ingentiam fauore imperabat, detectis insidijs per
 Faustam filiam, quæ virum potius, quam patrem viuere cupiebat. Massiliam pro-
 fugit, ibique oppressus occubuit. Pro Seuero Galerius Cæsarem fecit M. Iulium
 Licinium strenuissimum ducem, ex Dacia oriundum, paulò post Galerij mors
 consecuta est: nam cum relicto in Illyrico Licinio Romam contra Maxentium
 contenderet, & in itinere certior esset factus de seditione militum futura, si cum
 Maxentio pugnaret, in Illyricum reuertit, vbi in morbum incidit vlcere inguinis
 bus innato virilia exedente: itaque putrescente tota illa corporis parte, ac ver-
 mibus scatente grauissimis afflictatus doloribus, suspicatus est ob seuitiam in
 Christianos eam ipsi calamitatem accidisse: quam ob causam decreta omnia con-
 tra Christianos reuocauit, eosque accersiri iussit, vt pro salute principis orarent,
 sed noluit Deus salutem dare homini sanguinario, & qui si vixisset, ad genium
 reuenteretur. Obiit tandem ex eo morbo, cum solus annis vndecim imperasset:
 cum Cæsaris autem, & imperij consorte sexdecim: legendus est Eusebius lib.
 8. hist. cap. 16. & 17. Post eius obitum Romana Respublica à quatuor simul prin-
 cipibus regebatur, Constantino, & Maxentio Augustis, Licinio, & Maximino
 Cæsaris. Et quidem Maxentius Romam, & Italiam, Marcus Licinius Illyri-
 cum, & Græciam, vbi se imperatorem appellari fecit: Maximinus, verò Orientem

Constantin.
Imperat. 44.

retento Cæsaris nomine administrabat. Ceterum Constantinus contra Maxentium tyrannicè Romæ imperantem, & in omnes nobiles sæuientem accersente senatu ire parat: eius copias multis præliis fudit, tandemque monstrata sibi diuinitus in cælo cruce, de qua ad initium capitis septimi fusiùs dicturi sumus, collatis signis ad pontem Miluium Maxentium superauit, qui in Tiberim cum equo decedens submersus interiit. Sic Italia potitus Constantinus, atque à Syluestro Pontifice Maximo baptizatus imperium Romæ felicissimum, & vniuersæ Ecclesiæ faustum obtinuit. Non multò post in Oriente Maximinus Cæsar non contentus appellatione Cæsaris, inuidensque Licinio, qui se iam imperatorem nominabat, res nouas molitur, sed oppressus tamen à Licinio se apud Tharsum, ne viuus caperetur, strangulasse dicitur.

II. Post hæc Constantinus Licinio, quamquam ei sororem Constantiam collocauerat, bellum intulit, eo quòd Christianos persequeretur, ac primò eum in Pannonia, deindè ingenti apparatu bellum apud Cybalas instructum repentinus oppressit, omnique Dardania, Mesia, Macedonia potitus, vita tamen donauit precibus Constantiæ: sed quia iterum rebellare instituerat, iussu Constantini fuit interceptus simul cum Martiano, quem Cæsarem appellauerat: atque ita ad vnum Constantinum totum dante numine deuenit imperium, eidemque præclarum magni cognomen optimo iure tributum. Et verò meliùs Constantini & genus, & filiorum eius in imperium successio perspecta sit, sciendum Constantium Chlorum patrem Constantini Magni ex Helena priori vxore (quod enim aliqui concubinam eius appellant, longè abest à vero) nullum alium filium, quàm Constantinum suscepisse; ex Theodora autem Augusta Maximiani Herculei priuigna, quam repudiata Helena, vt superius diximus, ab eodem coactus est ducere, plures habuisse liberos, videlicet Dalmatium, Constantium patrem Galli, & Iuliani Apostatæ, Constantiam, quæ nupsit Licinio imperatori, & alios, quos, quia ad institutum nostrum minimè faciunt, còsultò prætermittimus: quia igitur Constantinus maximus erat natu filius, vt potè ex Helena priore coniuge susceptus, idcirco eum Constantinus imperij heredem testamento declarauit. Suscepit Constantinus ex Fausta vxore Maximiani Herculei filia quinqueliberos, Constantinum, Constantem, Constantiam, Helenam, & Constantiam: & ex priore, quæ ab eo dilecta fuerat, Crispum adolescentem pulcherrimum, quem Fausta Constantini vxor dicitur deperiisse, atque ad libidinem sapiùs tentasse, quem de vi falsò accusatum à Fausta, quòd ei consentire noller, iussit Constantinus interfici, posteaque veritate comperta ipsam quoque Faustam trucidari. Vixit Constantinus sexaginta sex annis, è quibus triginta duobus imperauit, minus duobus mensibus, quæ est communior sententia, quam tradunt Epiphanius libro de resurrect. Eusebius in vita Constantini, Victor in Constantino, Zonaras tertia parte Annalium, Pomponius Lætus, & alij. Diuisum est inter filios imperium: Constantinus natu maximus Gallias, Hispanias, Britanniam obtinuit: Constanti Italia, Africa cum insulis, Illyricum, Macedonia, Achaia, Peloponnesus, Græcia cesserunt: Constantio obuenerunt Oriens, & Thracia, & eius caput Constantinopolis: Dalmatium simul cum Constantio imperarunt: verum seditione militari est interfectus neque prohibente, neque iubente Constantino.

Epiphanius.
Eusebius.
Victor,
Zonaras.
Pomponius.
Imperium
inter Con-
stantini filios
diuiditur.

III. Non fuit diuturna inter fratres concordia, cum quisque totius Romani orbis summam, & imperium affectaret. Itaque Constantinus Gallico fretus exercitu Constanti fratri bellum mouet: quod dum cupidius, quàm cautiùs gerit, ad

Aqui-

ad Aquileam interceptus insidijs nondum triennio principatus finito vulneribus confossus occubuit. Tum Constans transalpinas provincias in suam potestatem redegit, sed Magnentij dolo, qui Italiam, Africam, Gallias, & Illyricum obtinebat, & se Imperatorem nominabat, opprimitur anno ætatis paulò amplius trigésimo, Imperij decimotertio, à cuius morte Constantius solus Imperat. Eadem fratris vturus ingenti exercitu aduersus Magnentium comparato eum memorabili prælio ad Murrium fudit, quo Romani Imperij vires magna ex parte concidere quinquaginta millibus vtrinque desideratis: mox cum Magnentius bellum reparasset, & ad Lugdunum iterum victus esset, gladio sibi latus aperuit: deinde Gallum à se antea dictum Cæsarem nomenclatione Cæsaris ferocentem interemit, atque in eius locum Iulianum Galli fratrem tres, & viginti annos ætatis agentem Cæsarem nominavit, tradita ei in matrimonium Helena sorore: ipse verd in Persas contendens, dum agrè ferret Iulianum ab exercitu Augustum appellatum, apud Mopsucrenen iuxta Tauri montis radices ardentissima febre decessit. Constantio extincto facile Iulianus Imperium solus obtinuit, statimque ad Gentilium superstitiones deflexit, (vt fule refert Socrates lib. 3. historiae Ecclesiasticæ, & Sozomenus lib. 5.) circumeundo per quiritates Deorum templa aperit, & statuis sacrificat, seque ipsum summum Sacerdotem nominat. Is nouo genere bellandæ Ecclesiam fuit persecutus, quæ fuit 12. & grauissima persecutio. Præcepit ne in curia militarent ij, qui Christianam fidem relinquere, & simulachris sacrificare nollent, & vt ne Christiani fierent præsidēs provinciarum, sicut lex, inquit, præcipit non vtendum esse gladio aduersus eos, qui morte digna deliquerunt. Episcopos cum assentionibus, tum muneribus ad sacrificandum prouocauit, quæ res plurimos ad sacrificia idolis facienda permouit. Sciens autem quàm multis in bello pecunijs opus sit, eas callidè à Christianis colligere cogitat: itaque sacrificare nolentibus pecuniarum multam imponit, duraque fit contra eos exactio. Tunc & Gentiles, inquit Socrates, Christianos obruunt, fitque concursus eorum, qui Philosophari dicebantur, & mysteria quedam instituuntur, ita vt inspectores viscerum pueros imberbes, masculos, & femellas mactarent, carnesque eorum degustarent: & hæc quidem cum per alias ciuitates, tum Athenis, & Alexandria geruntur, & contra Athanasium Antistitem insidia tenduntur, vt eum loco moueant. Præsidēs provinciarum cupientes sese in Imperatoris animum insinuare Christianos durius, quàm mandatum fuerat ab Imperatore tractabant, pluresque pecunias, quàm oporteret, exigebant, tormentis etiam adhibitis: quæ cum rescisset Apostata, contempsit, quin & Christianis ob eam causam ad se accedentibus, conquerentibusque, *vestrum est, inquit, ferre, cum afflicti amini, hoc enim est Dei vestri mandatum.* Præcepit etiam ne pueri Christianorum in poetis, ac reliquis commentoribus Ethnicis instituerentur, & ne ad harum rerum præceptores accederent: offenderant enim eum haud mediocriter Apollinarius Syrus, Basilus quoque, & Gregorius Cappadoces, qui temporis illius Rhetres longè superabant, & alij plurimi viri eloquentissimi, quorum alij Næanæ Synodi decretis adhærebant, alij ex Ariana hæresi prodibant.

Quoniam igitur ex Ethnicorum lectione facultatem persuadendi parari putabat, vt hoc quoque præsidium Christianis eriperet, prohibuit, ne Gentilium disciplinis exercerentur. Verùm Apollinarius ille, cuius paulò ante mentinimus, legem impij Imperatoris sapienter elusit: etenim, vt erat eloquentissimus, & componendi carminis peritissimus, pro Homeri poemate sacrarum litterarum historias Heroico carmine ad Saulis vsque Regis tempora conscripsit.

Iulianus
Apostata
Socrates.
Sozomenus.

Socrates.

& in viginti quatuor tomos totum illud opus distribuit: composuit quoque comœdias ad similitudinem dramatum Menandri, Euripidis quoque tragœdiam, & Pindari lyricam imitatus. Evangelia, & Apostolica dogmata in formam dialogorum ad exemplum Platonis redegit: & vt in summa dicam, ex diuinis literis sumptis liberalium disciplinarum argumentis breui tempore lucubrationes concinnauit & numero, & eloquentia pares, ingenio quoque, & elegantia certantes cum illis, qui apud Ethnicos in eo scribendi genere celeberrimi habebantur, ita vt nisi morales vetustatem haberent in pretio, haud minore studio Apollinarij scripta, quam illorum didicissent. In odium quoque Christianorum Iulianus fauere instituit Iudæis: itaque eos accersit, & percontatur, cur sacrificijs abstineant, cum lex Moysi sacrificare iubeat? audiens idcirco non litare, quoniam id alio loco facere, quam Hierosolymis nefas esset, confestim Salomonis templum instaurari iubet, sed quomodo opus fuerit diuinitus impeditum, non est huius loci commemorare: legat, qui volet, Socratem lib. 3. hystoriæ Ecclesiasticæ, cap. 20. Sozomenum libro 5. capit. 22. D. Chrysostomum oratione 2. contra Iudæos. Tandem coacto exercitu aduersus Persas contendens, commisso pralio aderat ipse equo insidens, exercitumque confirmans, inermis tamen, & sola spe felicitatis confusus: quam iaculum ex obscuro fertur, ac penetrato brachio lateri infigitur: quis tamen iustissimum illud vulnus infixit, incertum: plerique à quopiam effugiente visum humanum, hoc est Angelo illatum putant, quod ipse quoque potius crediderim: Iulianum quidem vulnere accepto refert Theodoret. lib. 4. hystoriæ Ecclesiasticæ cap. 25. impleuisse manum suam sanguine, & sparsit illo in aëra dixisse, *Visisti Galilæe*. Ita impius Apostata, vt merebatur, perit anno ætatis trigesimo primo, Imperij verò iuxta veriorum chronologiam biennio nondum finito: quantumcumque Socrates tertium eius Imperij annum numeret. Atque hæc vniuersè, & generatim de generalibus Ecclesiæ persecutionibus dicta sufficiant, quæ ad eorum, quæ in consequentibus dicenda sunt, illustriorem cognitionem, necessariò præmittenda à nobis fuerunt: nunc ad visionis commentationem reuertamur.

Theodoret.

Socrates.

COMMENTARIUM QUARTVM EXEGETICVM.

De secunda visione Ioannis.

Quidnam sit per hos equos intelligendum, & cur mundi imperia equorum nomine exprimantur.

SECTIO PRIMÆ.

COMPREENDI hoc loco à Ioanne totum illud tempus existimamus, quo Ecclesia varias rerum vicissitudines, & persecutiones tolerauit à primis suæ fundationis initiis non solum vsque ad Imperium Constantini Magni, quo tempore præcedentium tempestatum turbines serenitas consequuta Ecclesiam adhuc sanguine madentem excepit: